

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління
Кафедра економіки і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
магістра

на тему: Офшорні зони в теорії і практиці здійснення
зовнішньоекономічної діяльності

здобувач ІІ курсу групи МЕВ-24зм
спеціальність: 292 Міжнародні економічні відносини

Чишкала О. А.
(ПІБ здобувача)

(підпис)

Керівник роботи проф., д.е.н. Бузько І. Р.
(вчене звання, науковий ступінь, ПІБ)

(підпис)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Факультет економіки і управління

Кафедра економіки і підприємництва

Освітній ступінь магістр

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

« ____ » _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Чишкалі Олексію Андрійовичу

(прізвище, ім'я та по батькові здобувача)

1. Тема роботи: Офшорні зони в теорії і практиці здійснення зовнішньоекономічної діяльності

керівник роботи Бузько Ірина Романівна, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від « 09 » жовтня 2025 року № 190/14

2. Строк подання студентом роботи до захисту 17 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані: 3.1. Теоретичні положення щодо економічної сутності, еволюції та класифікації офшорних зон у системі міжнародних економічних відносин. 3.2. Інформаційні та аналітичні матеріали щодо використання офшорних зон як інструменту міжнародного податкового планування та корпоративного структурування. 3.3. Нормативно-правові акти та міжнародні угоди, що регулюють офшорну діяльність, протидію ухиленню від оподаткування та забезпечення фінансової прозорості. 3.6. Наукові, методичні та публіцистичні джерела з проблем офшоризації, міжнародного оподаткування та деофшоризації економіки.

4. Зміст основної частини (перелік питань, які потрібно розробити): 4.1. Розкриття економічної сутності та еволюції офшорних зон у системі зовнішньоекономічної діяльності. 4.2. Аналіз механізмів використання офшорних зон у міжнародних бізнес-операціях підприємств. 4.3. Визначення ефективності та ризиків офшорних операцій у зовнішньоекономічній діяльності. 4.4. Обґрунтування напрямів адаптації офшорних стратегій до сучасних міжнародних вимог фінансової прозорості. 4.5. Розроблення рекомендацій щодо вдосконалення державної політики регулювання офшорних операцій та перспектив використання офшорних інструментів у міжнародній економіці.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): Таблиці, рисунки та інший демонстраційний матеріал.

6. Консультанти розділів

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання « 10 » жовтня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1	Аналіз літератури за темою кваліфікаційної роботи	Жовтень 2025 р.	
2	Робота над розділом 1	Жовтень 2025 р.	
3	Робота над розділом 2	Листопад 2025 р.	
4	Робота над розділом 3	Листопад 2025 р.	
5	Робота над вступом та висновками	Листопад 2025 р.	
6	Оформлення роботи	Грудень 2025 р.	
7	Підготовка демонстраційного матеріалу та доповіді	Грудень 2025 р.	

Здобувач

(підпис)

Чишкала О. А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Бузько І. Р.
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 92 стор., 21 табл., 142 джерел.

Об'єктом дослідження є процеси здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах функціонування офшорних зон у системі міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, економічних, правових та організаційних аспектів використання офшорних зон у практиці здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання.

Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування сутності та ролі офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності, аналіз практики їх використання, а також розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів регулювання офшорних операцій та формування державної стратегії деофшоризації.

Досліджено теоретичні засади функціонування офшорних зон у системі зовнішньоекономічної діяльності та узагальнено їх роль як інструменту міжнародного податкового планування. Проаналізовано практику використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності підприємств України, оцінено їх ефективність і пов'язані ризики. Обґрунтовано напрями оптимізації використання офшорних зон і вдосконалення державної політики регулювання офшорних операцій в умовах глобальної економічної трансформації.

ОФШОРНІ ЗОНИ, ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, МІЖНАРОДНЕ ПОДАТКОВЕ ПЛАНУВАННЯ, ОФШОРНІ ОПЕРАЦІЇ, ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ФІНАНСОВІ РИЗИКИ, МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА.

ABSTRACT

Master's thesis: 92 p., 21 tables, 142 sources.

The object of the study is the processes of foreign economic activity carried out under the functioning of offshore zones within the system of international economic relations.

The subject of the study is a set of theoretical, economic, legal, and organizational aspects of the use of offshore zones in the practice of foreign economic activity by business entities.

The purpose of the master's research is to provide a theoretical substantiation of the essence and role of offshore zones in foreign economic activity, to analyze the practice of their use, and to develop practical recommendations for improving the mechanisms of regulation of offshore operations and forming a state deoffshorization strategy.

The study examines the theoretical foundations of the functioning of offshore zones in the system of foreign economic activity and generalizes their role as an instrument of international tax planning. The practice of using offshore schemes in the foreign economic activity of Ukrainian enterprises is analyzed, and their effectiveness and associated risks are assessed. Directions for optimizing the use of offshore zones and improving state policy in regulating offshore operations under conditions of global economic transformation are substantiated.

OFFSHORE ZONES, FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY,
INTERNATIONAL TAX PLANNING, OFFSHORE OPERATIONS, STATE
REGULATION, FINANCIAL RISKS, INTERNATIONAL ECONOMY.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Економічна сутність та еволюція офшорних зон	9
1.2. Офшорні зони як інструмент міжнародного податкового планування....	15
1.3. Міжнародне регулювання офшорної діяльності.....	20
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	30
2.1. Механізми залучення офшорних зон у міжнародні бізнес-операції	30
2.2 Аналіз застосування офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності України	37
2.3. Оцінка ефективності та ризиків офшорних операцій у ЗЕД	43
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	52
3.1. Адаптація офшорних стратегій до сучасних міжнародних вимог	52
3.2. Удосконалення державної політики у сфері регулювання офшорних операцій.....	58
3.3. Перспективи використання офшорних інструментів у міжнародній економіці	65
3.4. Практичні рекомендації щодо використання та регулювання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності.....	71
Висновки до розділу 3	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

В умовах глобалізації світової економіки та зростання інтенсивності міжнародних фінансово-економічних потоків офшорні зони відіграють вагомую роль у системі зовнішньоекономічної діяльності. Вони використовуються суб'єктами господарювання як інструмент податкового планування, корпоративного структурування, залучення інвестицій та управління фінансовими ризиками. Водночас поширення офшорних механізмів супроводжується низкою негативних наслідків, зокрема втратою податкових надходжень, відпливом капіталу, зниженням прозорості фінансових операцій та посиленням тінізації економіки.

Для України проблематика офшорних зон набуває особливої актуальності в контексті відкритості національної економіки, значної залежності від зовнішньоекономічних зв'язків, необхідності залучення інвестицій і забезпечення фінансової стабільності в умовах воєнних та післявоєнних викликів. Використання офшорних схем українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності часто зумовлене не лише прагненням до оптимізації податкового навантаження, а й інституційними недоліками національного регуляторного середовища.

У зв'язку з цим актуальним є комплексне дослідження теоретичних засад функціонування офшорних зон, аналіз практики їх використання у зовнішньоекономічній діяльності, а також обґрунтування напрямів удосконалення державної політики у сфері деофшоризації та регулювання міжнародних фінансових потоків.

Об'єктом дослідження є процеси здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах функціонування офшорних зон у системі міжнародних економічних відносин.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, економічних, правових та організаційних аспектів використання офшорних зон у практиці

здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання.

Метою магістерського дослідження є теоретичне обґрунтування сутності та ролі офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності, аналіз практики їх використання, а також розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення механізмів регулювання офшорних операцій та формування державної стратегії деофшоризації.

Для досягнення поставленої мети у роботі передбачається вирішення таких завдань:

- розкрити економічну сутність офшорних зон та їх місце в системі міжнародних економічних відносин;
- дослідити еволюцію теоретичних підходів до офшоризації та міжнародного податкового планування;
- проаналізувати класифікацію офшорних юрисдикцій та особливості їх правового й податкового регулювання;
- узагальнити міжнародний досвід використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності;
- оцінити масштаби та напрями застосування офшорних механізмів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України;
- виявити ризики та наслідки офшоризації для національної економіки;
- обґрунтувати практичні рекомендації для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності щодо використання офшорних інструментів;
- розробити пропозиції для органів державної влади та регуляторних інституцій щодо вдосконалення політики деофшоризації.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних процесів і явищ. У роботі використано: аналіз і синтез, індукцію і дедукцію, порівняльний аналіз, системний підхід економіко-статистичні методи, графічний і табличний методи – метод узагальнення та експертної оцінки

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У СИСТЕМІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Економічна сутність та еволюція офшорних зон

У сучасній міжнародній економічній теорії поняття офшорних зон розглядається як складне багатовимірне явище, що поєднує податкові, фінансові, правові та інституційні аспекти глобальної економіки. Офшорні зони сформувалися як результат посилення міжнародної мобільності капіталу, транснаціоналізації бізнесу та прагнення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до оптимізації витрат і ризиків у межах різних національних юрисдикцій. В економічній літературі офшорні зони найчастіше визначаються як спеціальні територіальні утворення або юрисдикції, що пропонують нерезидентам пільгові умови ведення господарської діяльності, зокрема знижене або нульове податкове навантаження, спрощені регуляторні процедури та високий рівень конфіденційності [1].

Теоретичні підходи до визначення офшорних зон істотно різняться залежно від дослідницької парадигми. У неокласичній економічній теорії офшори розглядаються як інструмент підвищення ефективності розміщення ресурсів у глобальному масштабі, що дозволяє підприємствам мінімізувати трансакційні витрати та адаптуватися до відмінностей у податкових і правових системах різних країн [2]. З цієї позиції офшорні зони є відповіддю ринку на надмірне податкове та адміністративне навантаження в окремих державах, а також способом стимулювання міжнародних інвестиційних потоків.

Інституціональна теорія акцентує увагу на ролі формальних і неформальних правил у формуванні офшорних юрисдикцій. У цьому контексті офшорні зони трактуються як особливі інституційні середовища, в яких держава свідомо формує сприятливі правила гри для іноземного капіталу з метою залучення фінансових ресурсів, розвитку фінансового сектору або

диверсифікації національної економіки [3]. Водночас такі інституційні режими можуть створювати асиметрії між резидентами та нерезидентами, що викликає критику з боку міжнародних організацій і урядів країн з високим рівнем оподаткування.

У рамках теорії міжнародного бізнесу офшорні зони розглядаються як елемент глобальних корпоративних стратегій транснаціональних компаній. Вони використовуються для структуризації міжнародних фінансових потоків, управління інтелектуальною власністю, внутрішньокорпоративного ціноутворення та оптимізації оподаткування в межах міжнародних виробничих і збутових ланцюгів [4]. У цьому аспекті офшорні юрисдикції виступають не лише як податкові притулки, а й як вузлові елементи глобальної фінансової інфраструктури.

Водночас у сучасній економічній теорії значна увага приділяється критичному аналізу офшорних зон. Представники політико-економічного та критичного підходів наголошують на негативних наслідках офшоризації для національних економік, зокрема на втраті податкових надходжень, посиленні фінансової непрозорості, зростанні ризиків відмивання коштів і фінансування незаконної діяльності [5]. З цієї точки зору офшорні зони розглядаються як фактор глобальної фінансової нестабільності та нерівномірного розподілу доходів між країнами.

У міжнародних нормативно-аналітичних документах, зокрема матеріалах Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), офшорні зони часто ототожнюються з юрисдикціями з низьким рівнем оподаткування та недостатньою податковою прозорістю. При цьому ключовими ознаками таких зон вважаються відсутність або мінімальність податків, обмежений обмін податковою інформацією та відсутність реальної економічної присутності компаній (substance) [6]. Цей підхід суттєво вплинув на формування сучасної міжнародної політики боротьби з агресивним податковим плануванням.

Таким чином, у міжнародній економічній теорії офшорні зони

постають як складний і суперечливий феномен, що поєднує елементи ринкової ефективності та інституційних дисбалансів. Їх існування зумовлене об'єктивними процесами глобалізації, але водночас потребує регулювання з боку міжнародної спільноти з метою забезпечення прозорості та справедливості міжнародних економічних відносин. Усвідомлення теоретичної сутності офшорних зон є необхідною передумовою для подальшого аналізу їх практичного використання у зовнішньоекономічній діяльності.

Формування офшорних юрисдикцій є результатом тривалого історичного процесу розвитку міжнародних економічних відносин, що відбувався під впливом змін у світовій торгівлі, фінансових системах і державному регулюванні. Витоки офшорних практик простежуються ще у середньовіччі, коли торгові міста-держави та порти запроваджували спеціальні пільгові режими для іноземних купців з метою залучення торгових потоків і капіталу. Такі режими, хоча й не мали сучасної правової форми офшорів, заклали основу ідеї територіальної податкової та регуляторної конкуренції між державами [7].

Перший етап сучасного становлення офшорних юрисдикцій припадає на кінець XIX – початок XX століття та пов'язаний із розвитком банківської справи і фінансових центрів у Європі. Швейцарія, Люксембург та деякі інші країни почали формувати репутацію фінансових притулків завдяки поєднанню банківської таємниці, політичної стабільності та відносно м'якого податкового режиму. У цей період офшорні елементи використовувалися переважно для збереження капіталів і фінансових активів, а не для активної операційної діяльності [8].

Другий етап розвитку офшорних зон охоплює період після Другої світової війни, коли відбулося стрімке зростання міжнародних фінансових потоків і почалася активна транснаціоналізація бізнесу. У 1950–1960-х роках сформувалися класичні офшорні центри у Карибському басейні та на британських заморських територіях, таких як Багамські острови, Кайманові

острови, Бермуди. Ці юрисдикції запропонували нерезидентам нульове або мінімальне оподаткування, спрощену реєстрацію компаній та відсутність валютного контролю, що зробило їх привабливими для міжнародного бізнесу [9].

Третій етап, що припадає на 1970–1990-ті роки, характеризується інституціоналізацією офшорної діяльності та її інтеграцією у глобальну фінансову систему. Офшорні юрисдикції стали важливими вузлами міжнародного ринку капіталів, обслуговуючи транснаціональні корпорації, інвестиційні фонди та фінансові установи. У цей період офшори почали активно використовуватися для податкового планування, управління ризиками та оптимізації корпоративних структур, що водночас загостило увагу до проблеми втрати податкових доходів у країнах з високим рівнем оподаткування [10].

Четвертий етап розвитку офшорних юрисдикцій пов'язаний з початком XXI століття та посиленням міжнародного регулювання. Після фінансових криз і низки гучних скандалів, пов'язаних з ухиленням від оподаткування та відмиванням коштів, міжнародна спільнота активізувала зусилля щодо підвищення прозорості фінансових операцій. Ініціативи OECD, FATF та Європейського Союзу спрямовані на обмеження шкідливих податкових практик, запровадження автоматичного обміну податковою інформацією та вимог щодо реальної економічної присутності компаній в офшорних юрисдикціях [6; 11].

У сучасних умовах спостерігається трансформація офшорних зон від класичних «податкових гаваней» до більш складних фінансово-правових центрів, що поєднують пільгові режими з підвищеними вимогами до прозорості та комплаєнсу. З'являються так звані «гібридні» юрисдикції, які формально не належать до офшорів, але пропонують конкурентні податкові інструменти у поєднанні з розвиненою інфраструктурою та правовою визначеністю [12]. Таким чином, еволюція офшорних юрисдикцій відображає загальні тенденції розвитку світової економіки та зміну балансу між

економічною свободою і регуляторним контролем.

У міжнародній економічній теорії класифікація офшорних зон має важливе аналітичне значення, оскільки дозволяє систематизувати різноманіття юрисдикцій, що пропонують спеціальні умови для ведення зовнішньоекономічної діяльності. Відсутність єдиного універсального підходу до класифікації офшорів зумовлена різницею в національних правових системах, податкових режимах і ступені інтеграції таких зон у глобальну економіку. Водночас у наукових дослідженнях сформувалися кілька найбільш поширених критеріїв групування офшорних юрисдикцій [13].

Найбільш загальним є поділ офшорних зон за рівнем податкового навантаження та характером фіскальних пільг. Згідно з цим підходом, виділяють класичні офшорні юрисдикції з нульовим або майже нульовим оподаткуванням для нерезидентів, юрисдикції з пільговими податковими режимами та так звані «оншорні» або напівофшорні центри, які формально не вважаються офшорами, але пропонують конкурентні податкові інструменти для міжнародного бізнесу. Такий поділ є важливим для оцінки податкових стратегій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та їх відповідності міжнародним стандартам податкової прозорості [6; 14].

Іншим поширеним критерієм класифікації є функціональне призначення офшорних зон. У цьому контексті розрізняють фінансові офшорні центри, орієнтовані на банківські, інвестиційні та страхові операції, торговельні офшори, що використовуються для оптимізації експортно-імпортних операцій, а також юрисдикції, спеціалізовані на управлінні інтелектуальною власністю, судноплавстві або холдинговій діяльності. Така функціональна спеціалізація відображає еволюцію офшорів від універсальних податкових притулків до складних елементів глобальної корпоративної інфраструктури [15].

Значну увагу в сучасних дослідженнях приділяють класифікації офшорних зон за рівнем прозорості та регуляторного контролю. Міжнародні організації, зокрема OECD та Європейський Союз, поділяють юрисдикції на

ті, що відповідають міжнародним стандартам обміну інформацією, та ті, що не забезпечують достатнього рівня прозорості. Такий підхід лежить в основі формування «білих», «сірих» і «чорних» списків податкових юрисдикцій, які безпосередньо впливають на можливості використання офшорів у зовнішньоекономічній діяльності [16].

Для узагальнення основних підходів до класифікації офшорних зон доцільно представити їх у вигляді табл.1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація офшорних зон у міжнародній економічній практиці

Критерій класифікації	Основні типи офшорних зон	Характеристика
Податковий режим	Класичні офшори	Нульове або мінімальне оподаткування для нерезидентів
	Пільгові юрисдикції	Знижені податкові ставки для окремих видів діяльності
	Напівофшори (оншори)	Податкові пільги у поєднанні з розвиненим регулюванням
Функціональне призначення	Фінансові центри	Банківські, інвестиційні, страхові операції
	Торговельні офшори	Оптимізація експортно-імпортних операцій
	Холдингові та IP-юрисдикції	Управління активами та інтелектуальною власністю
Рівень прозорості	Юрисдикції, що відповідають стандартам	Автоматичний обмін податковою інформацією
	Непрозорі юрисдикції	Обмежений обмін інформацією

Джерело: узагальнено автором на основі [6; 14–16]

Місце офшорних зон у світовій економіці визначається їх роллю у перерозподілі міжнародних фінансових потоків та інтеграції національних економік у глобальні виробничі та фінансові ланцюги. За оцінками міжнародних експертів, значна частка прямих іноземних інвестицій у світі проходить через офшорні або напівофшорні юрисдикції, що свідчить про їхню системну роль у глобальній економічній архітектурі [17]. Водночас така концентрація фінансових потоків у спеціалізованих юрисдикціях загострює

питання економічної безпеки, податкової справедливості та ефективності державного регулювання.

Отже, класифікація офшорних зон дозволяє глибше зрозуміти різноманітність їхніх функцій і механізмів впливу на зовнішньоекономічну діяльність. Вона є необхідною аналітичною основою для оцінки доцільності та ризиків використання офшорних інструментів у сучасних міжнародних економічних відносинах.

1.2. Офшорні зони як інструмент міжнародного податкового планування

Податкові режими офшорних юрисдикцій є ключовим чинником їх привабливості для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначальним елементом механізму міжнародної податкової оптимізації. Саме через особливості оподаткування доходів, капіталу та операцій з нерезидентами офшорні зони відіграють важливу роль у глобальній системі перерозподілу фінансових ресурсів. У теорії міжнародних фінансів податковий режим офшорної юрисдикції розглядається як сукупність норм, що регламентують порядок оподаткування доходів компаній-нерезидентів, умови податкового резидентства, а також вимоги до фінансової звітності та розкриття інформації [18].

Класичною рисою офшорних податкових режимів є або повна відсутність податку на прибуток для компаній, що здійснюють діяльність за межами юрисдикції реєстрації, або застосування символічних фіксованих зборів. Такі умови створюють сприятливе середовище для реєстрації холдингових, торговельних і фінансових компаній, які використовуються у міжнародних корпоративних структурах. Водночас у сучасних умовах глобальної боротьби з розмиванням податкової бази класичні нульові режими поступово трансформуються у більш складні моделі, що поєднують податкові пільги з формальними вимогами до економічної присутності компаній [19].

Особливе місце серед податкових режимів офшорних зон займають пільгові режими для окремих видів доходів, зокрема дивідендів, роялті, процентів та доходів від операцій з цінними паперами. Такі режими широко застосовуються у юрисдикціях, які позиціонують себе як фінансові або інноваційні центри. Наприклад, низка європейських напівофшорних країн запроваджує спеціальні режими оподаткування доходів від інтелектуальної власності, що дозволяє зменшувати податкове навантаження транснаціональних корпорацій без формального порушення міжнародних стандартів [20].

Податкові режими офшорних юрисдикцій тісно пов'язані з умовами зовнішньоекономічної діяльності, оскільки вони безпосередньо впливають на ціноутворення у міжнародній торгівлі, структуру фінансових потоків і вибір корпоративних локацій. Через використання трансфертного ціноутворення, внутрішньогрупових позик та ліцензійних платежів компанії можуть переміщувати прибуток у юрисдикції з мінімальним оподаткуванням. Саме тому податкові режими офшорів розглядаються не лише як інструмент оптимізації, але і як фактор потенційних фіскальних втрат для країн з високим рівнем оподаткування [21].

Важливою характеристикою сучасних офшорних податкових режимів є їх адаптація до міжнародних ініціатив з протидії агресивному податковому плануванню. У межах Плану дій BEPS, розробленого OECD, було сформовано вимоги щодо наявності реальної економічної діяльності (economic substance), автоматичного обміну податковою інформацією та обмеження використання гібридних схем. У відповідь на ці вимоги багато офшорних юрисдикцій переглянули свої податкові режими, зберігаючи при цьому конкурентні переваги для міжнародного бізнесу [16; 22].

Для систематизації податкових режимів офшорних юрисдикцій доцільно узагальнити їх основні характеристики у вигляді табл.1.2.

Таблиця 1.2

Основні типи податкових режимів офшорних юрисдикцій

Тип податкового режиму	Характеристика	Приклад використання у ЗЕД
Нульове оподаткування	Відсутність податку на прибуток для нерезидентів	Холдингові та торговельні компанії
Фіксований збір	Щорічний ліцензійний або реєстраційний платіж	Компанії спеціального призначення
Пільгові ставки	Знижене оподаткування окремих видів доходів	ІР-компанії, фінансові центри
Територіальний принцип	Оподатковуються лише доходи з внутрішніх джерел	Торговельні операції за межами країни
Режим economic substance	Податкові пільги за умови реальної присутності	Сучасні напівофшорні юрисдикції

Джерело: узагальнено автором на основі [18–22]

Податкові режими офшорних юрисдикцій мають подвійний вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. З одного боку, вони сприяють підвищенню ефективності міжнародного бізнесу, зниженню трансакційних витрат і залученню інвестицій. З іншого боку, їх використання породжує ризики податкової ерозії, викривлення конкурентного середовища та посилення фінансової непрозорості. Саме ця подвійність зумовлює зростаючу увагу з боку міжнародних організацій та національних регуляторів до питань гармонізації податкових режимів [23].

Для України проблема використання офшорних податкових режимів у зовнішньоекономічній діяльності є особливо актуальною в контексті інтеграції до європейського економічного простору та імплементації міжнародних стандартів податкової прозорості. Вітчизняні суб'єкти ЗЕД активно використовували офшорні структури для оптимізації податкового навантаження, що потребує переосмислення ролі таких механізмів з урахуванням сучасних викликів і регуляторних обмежень [24]. Як видно, аналіз податкових режимів офшорних юрисдикцій є необхідною передумовою для формування збалансованої державної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності,

попри очевидні фінансові та податкові переваги, супроводжується значною кількістю ризиків і обмежень, що набувають дедалі більшої ваги в умовах глобалізації та посилення міжнародного регуляторного контролю. У сучасній економічній теорії офшорні ризики розглядаються як сукупність фінансових, правових, репутаційних та операційних загроз, здатних впливати на стабільність і довгострокову ефективність діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [25].

Одним із ключових ризиків є регуляторний ризик, пов'язаний із постійними змінами міжнародного податкового та фінансового законодавства. Ініціативи OECD, Європейського Союзу та Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF) суттєво обмежили можливості використання класичних офшорних схем. Запровадження автоматичного обміну податковою інформацією, чорних і сірих списків юрисдикцій, а також вимог щодо розкриття бенефіціарних власників призвело до зростання правових ризиків для компаній, що здійснюють зовнішньоекономічні операції через офшорні структури [22; 26].

Не менш значущим є податковий ризик, який проявляється у можливості донарахування податкових зобов'язань, штрафних санкцій і пені у країні податкової резидентності компанії. Посилення контролю за трансфертним ціноутворенням, застосування правил контрольованих іноземних компаній (CFC rules) та принципу ділової мети суттєво зменшують ефективність агресивних схем податкової оптимізації. У результаті використання офшорних зон без належного економічного обґрунтування може призвести до значних фінансових втрат і судових спорів [27].

Окрему групу становлять репутаційні ризики, які мають особливе значення для компаній, орієнтованих на міжнародні ринки капіталу, партнерські відносини з транснаціональними корпораціями та співпрацю з міжнародними фінансовими інституціями. Наявність офшорних компаній у корпоративній структурі дедалі частіше сприймається як ознака непрозорості бізнесу, що може негативно впливати на інвестиційну привабливість,

кредитний рейтинг та довіру контрагентів [28]. У цьому контексті офшорні зони з інструменту підвищення конкурентоспроможності перетворюються на потенційний фактор стратегічної вразливості.

Фінансові ризики використання офшорних юрисдикцій також пов'язані з обмеженим доступом до банківських послуг. Політика посиленого фінансового моніторингу, яку застосовують міжнародні банки, призводить до зростання кількості відмов у відкритті рахунків, блокування транзакцій та припинення обслуговування офшорних компаній. Такі обмеження безпосередньо впливають на здатність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати міжнародні розрахунки, що підвищує операційні витрати та знижує гнучкість бізнесу [29].

Суттєвим обмеженням використання офшорних зон є вимоги щодо економічної присутності, які запроваджуються багатьма юрисдикціями у відповідь на міжнародний тиск. Компанії змушені створювати реальні офіси, наймати персонал, здійснювати управлінські функції на території реєстрації, що значно підвищує витрати на утримання офшорних структур. У таких умовах класична модель «поштової скриньки» втрачає економічну доцільність, а офшорні зони поступово трансформуються у напівофшорні або спеціалізовані фінансові центри [30].

Для узагальнення основних ризиків і обмежень використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності доцільно представити їх у систематизованому вигляді (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Основні ризики та обмеження використання офшорних зон у ЗЕД

Група ризиків	Сутність	Потенційні наслідки
Регуляторні	Зміни міжнародних стандартів і законодавства	Втрата податкових переваг
Податкові	Донарахування податків, штрафи	Фінансові втрати
Репутаційні	Негативне сприйняття офшорних структур	Зниження інвестиційної привабливості
Фінансові	Банківські обмеження, блокування рахунків	Ускладнення міжнародних розрахунків
Операційні	Вимоги economic substance	Зростання витрат

Джерело: узагальнено автором на основі [25–30]

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності України додатково ускладнюється специфікою національного податкового та валютного регулювання. Впровадження правил контрольованих іноземних компаній, валютної лібералізації з одночасним посиленням фінансового моніторингу, а також імплементація європейських директив з протидії відмиванню доходів суттєво змінюють умови застосування офшорних схем для українських суб'єктів господарювання [31]. У цьому контексті використання офшорних зон дедалі більше потребує стратегічного планування та комплексної оцінки ризиків.

Таким чином, ризики та обмеження використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності істотно знижують їх привабливість як універсального інструменту оптимізації. Сучасні тенденції розвитку міжнародного економічного середовища свідчать про поступовий перехід від агресивних офшорних схем до більш прозорих моделей міжнародного бізнесу, що ґрунтуються на реальній економічній діяльності та дотриманні міжнародних стандартів. Усвідомлення та системний аналіз цих ризиків є необхідною передумовою формування ефективної стратегії зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

1.3. Міжнародне регулювання офшорної діяльності

У сучасній глобальній фінансовій системі офшорні зони займають особливе, структуроутворююче місце, виконуючи функції фінансових посередників між національними економіками, міжнародними корпораціями та транснаціональними потоками капіталу. У теоретичних дослідженнях офшорні юрисдикції розглядаються не лише як інструмент податкової оптимізації, а й як елемент інституційної архітектури світової фінансової системи, що забезпечує мобільність капіталу, диверсифікацію ризиків та

гнучкість фінансових операцій [32].

Формування офшорних зон як складової глобальної фінансової системи відбувалося паралельно з процесами фінансової глобалізації, лібералізації руху капіталу та розвитком міжнародних фінансових ринків. У другій половині XX століття офшорні фінансові центри стали ключовими вузлами акумуляції та перерозподілу міжнародних фінансових ресурсів, забезпечуючи сприятливе регуляторне середовище для транснаціонального бізнесу, банківських установ та інвестиційних фондів [33]. У цьому контексті офшорні зони сприяли інтеграції національних фінансових систем у глобальний фінансовий простір.

Однією з основних функцій офшорних зон у глобальній фінансовій системі є посередницька функція, що полягає в обслуговуванні міжнародних фінансових потоків між країнами з різними рівнями податкового навантаження, валютного регулювання та фінансового контролю. Через офшорні юрисдикції здійснюються операції з міжнародного кредитування, страхування, управління активами, сек'юритизації та трансфертного ціноутворення. Така концентрація фінансових послуг у межах офшорних центрів сприяє підвищенню ефективності глобального фінансового ринку, але водночас створює умови для регуляторного арбітражу [34].

Важливою характеристикою ролі офшорних зон у глобальній фінансовій системі є їхня участь у формуванні міжнародної інвестиційної структури. Значна частка прямих іноземних інвестицій у світовій економіці проходить через офшорні або напівофшорні юрисдикції, які виконують функцію транзитних фінансових хабів. Це призводить до викривлення офіційної статистики міжнародних інвестиційних потоків, оскільки країна-реципієнт капіталу часто не є кінцевим джерелом інвестицій [35].

Офшорні зони також відіграють суттєву роль у функціонуванні глобального ринку капіталу. Через них здійснюється емісія цінних паперів, структурованих фінансових інструментів та деривативів, що дозволяє компаніям і фінансовим установам знижувати регуляторні витрати та

підвищувати гнучкість фінансового управління. Разом із тим така практика посилює системні ризики, оскільки складні фінансові структури, створені в офшорних юрисдикціях, ускладнюють прозорість фінансових операцій і контроль з боку регуляторів [36].

З позицій інституційної економіки офшорні зони можна розглядати як альтернативні інституційні режими, що конкурують з національними фінансовими системами за залучення капіталу. Їх привабливість ґрунтується на поєднанні податкових пільг, спрощеного регулювання та високого рівня фінансової інфраструктури. У глобальному вимірі це сприяє формуванню багаторівневої фінансової системи, в якій офшорні центри виконують функцію адаптаційного механізму між різними регуляторними середовищами [37].

Для узагальнення ролі офшорних зон у глобальній фінансовій системі доцільно систематизувати їх основні функції (табл.1.4).

Таблиця 1.4

Функції офшорних зон у глобальній фінансовій системі

Функція	Зміст
Посередницька	Обслуговування міжнародних фінансових потоків
Інвестиційна	Транзит та акумуляція ПІІ
Фінансова	Розміщення капіталу, управління активами
Інституційна	Регуляторний арбітраж
Інноваційна	Розвиток фінансових інструментів

Джерело: узагальнено автором на основі [32–37]

У сучасних умовах місце офшорних зон у глобальній фінансовій системі зазнає трансформації під впливом міжнародних ініціатив з підвищення фінансової прозорості та боротьби з агресивним податковим плануванням. Проєкт BEPS, автоматичний обмін податковою інформацією та посилення вимог до розкриття кінцевих бенефіціарів змінюють традиційну модель функціонування офшорних центрів, змушуючи їх адаптуватися до нових стандартів глобального фінансового управління [38].

Офшорні зони залишаються важливим елементом глобальної

фінансової системи, виконуючи комплекс фінансових, інституційних та інвестиційних функцій. Водночас їх роль поступово змінюється від інструменту мінімізації регуляторного навантаження до спеціалізованих фінансових центрів, інтегрованих у систему міжнародного фінансового регулювання. Усвідомлення цього процесу є необхідним для формування збалансованої стратегії участі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності у глобальних фінансових потоках.

Функціонування офшорних зон у глобальній фінансовій системі нерозривно пов'язане з регуляторними ризиками, які виникають унаслідок різниці національних правових режимів, податкових систем та рівнів фінансового контролю. У теорії міжнародних фінансів регуляторні ризики офшорних юрисдикцій розглядаються як комплекс загроз, що впливають як на держави, так і на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зокрема через втрату податкових надходжень, зростання тінізації економіки та послаблення фінансової стабільності [39].

Одним із ключових регуляторних ризиків офшорних зон є використання їх для агресивного податкового планування та мінімізації податкових зобов'язань транснаціональних корпорацій. Відсутність або низький рівень оподаткування, обмежені вимоги до фінансової звітності та конфіденційність інформації про бенефіціарних власників створюють умови для штучного переміщення прибутків між юрисдикціями. Це призводить до ерозії податкової бази країн з реальним економічним виробництвом та спотворення конкурентного середовища [40].

Значним викликом для міжнародної спільноти є також ризики, пов'язані з відмиванням коштів та фінансуванням незаконної діяльності через офшорні юрисдикції. Слабкість фінансового моніторингу та недостатня координація між національними регуляторами сприяли використанню офшорних центрів для легалізації доходів злочинного походження. У відповідь на ці загрози було розроблено міжнародні стандарти протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, зокрема рекомендації FATF,

які стали основою для гармонізації фінансового контролю у світовому масштабі [41].

У відповідь на зростання регуляторних ризиків офшорних зон у XXI столітті активізувалися міжнародні ініціативи, спрямовані на підвищення прозорості фінансових операцій та посилення податкової дисципліни. Однією з наймасштабніших стала ініціатива OECD щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування (BEPS). Реалізація плану BEPS передбачає запровадження мінімальних стандартів оподаткування, обмеження зловживань податковими угодами та розширення обміну податковою інформацією між країнами [42].

Важливим елементом міжнародного регулювання офшорних зон стало впровадження автоматичного обміну фінансовою інформацією за стандартом CRS. Цей механізм зобов'язує фінансові установи передавати податковим органам інформацію про рахунки нерезидентів, що значно знижує рівень анонімності офшорних операцій. Унаслідок цього традиційні офшорні юрисдикції змушені адаптувати свої правові режими до нових вимог, щоб зберегти свою конкурентоспроможність у легальному фінансовому просторі [43].

Регуляторні ініціативи міжнародних організацій поступово змінюють роль офшорних зон у системі зовнішньоекономічної діяльності. З одного боку, посилення контролю знижує привабливість офшорів як інструменту ухилення від оподаткування. З іншого боку, воно стимулює трансформацію офшорних центрів у спеціалізовані фінансові хаби з підвищеними стандартами корпоративного управління, фінансової звітності та комплаєнсу [44].

Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності регуляторні зміни означають зростання правових і репутаційних ризиків у разі використання офшорних структур. Недотримання міжнародних стандартів податкової прозорості може призвести до фінансових санкцій, обмеження доступу до міжнародних ринків капіталу та погіршення інвестиційного іміджу компаній. Тому в сучасних умовах офшорні юрисдикції дедалі частіше розглядаються не

як інструмент приховування доходів, а як елемент легального міжнародного податкового та фінансового планування [45].

З метою узагальнення основних міжнародних ініціатив доцільно подати їх у систематизованому вигляді (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Ключові міжнародні ініціативи з регулювання офшорних зон

Ініціатива	Основна мета
BEPS (OECD)	Протидія розмиванню податкової бази
CRS	Автоматичний обмін податковою інформацією
FATF	Боротьба з відмиванням коштів
EU Blacklist	Обмеження непрозорих юрисдикцій

Джерело: узагальнено автором на основі [41–45]

Отже, регуляторні ризики офшорних зон у сучасній глобальній економіці набувають системного характеру та перебувають у центрі уваги міжнародних фінансових інституцій. Реалізація міжнародних ініціатив спрямована не на повну ліквідацію офшорних юрисдикцій, а на їх інституційну трансформацію та інтеграцію в прозору модель світової фінансової системи. Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності це означає необхідність перегляду підходів до використання офшорних структур з урахуванням нових регуляторних вимог і зростаючих ризиків.

У сучасних умовах розвитку світової економіки офшорні зони перебувають у стані глибокої трансформації, що зумовлено одночасним впливом глобалізації, цифровізації фінансових ринків та посилення міжнародного регуляторного тиску. Якщо у другій половині XX століття офшори переважно асоціювалися з інструментами податкової мінімізації та фінансової анонімності, то на початку XXI століття їх функціональне призначення поступово змінюється у напрямі легалізованих фінансово-інвестиційних хабів [46].

Однією з ключових тенденцій трансформації офшорних зон є зростання вимог до економічної присутності (economic substance). Багато юрисдикцій, які традиційно використовувалися у зовнішньоекономічній

діяльності, змушені запроваджувати правила щодо наявності реального управлінського персоналу, офісної інфраструктури та фактичної господарської діяльності. Це означає поступовий перехід від формальних офшорних компаній до структур, які мають економічне наповнення та беруть участь у реальних виробничо-логістичних ланцюгах [47].

Важливим напрямом трансформації є інтеграція офшорних зон у глобальні ланцюги створення доданої вартості. У зовнішньоекономічній діяльності вони дедалі частіше використовуються як платформи для управління міжнародними холдингами, фінансування інноваційних проєктів, захисту прав інтелектуальної власності та організації міжнародної торгівлі послугами. Така еволюція офшорів пов'язана зі зростанням ролі нематеріальних активів у світовій економіці та потребою у гнучких, але правово врегульованих юрисдикціях [48].

Цифровізація фінансових операцій також суттєво впливає на майбутнє офшорних зон. Розвиток фінтеху, блокчейн-технологій та цифрових валют центральних банків знижує значення традиційної фінансової анонімності, водночас підвищуючи роль технологічної інфраструктури та регуляторної адаптивності юрисдикцій. У цьому контексті перспективними стають ті офшорні центри, які інвестують у цифрові платформи, кібербезпеку та регуляторні «пісочниці» для інноваційного бізнесу [49].

Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності трансформація офшорних зон означає зміну стратегічних підходів до їх використання. У перспективі офшори дедалі менше застосовуватимуться як інструмент агресивного податкового планування і дедалі більше — як елемент міжнародної корпоративної структури, спрямований на оптимізацію управління, зниження транзакційних витрат та доступ до глобальних фінансових ринків [50].

Окремої уваги заслуговує вплив регіональних інтеграційних об'єднань на трансформацію офшорних зон. Європейський Союз, зокрема, через механізми «чорних» і «сірих» списків стимулює юрисдикції до гармонізації

податкового законодавства та підвищення прозорості. Це сприяє формуванню нової моделі офшорів — «квазі-офшорних» або низькоподаткових юрисдикцій, які функціонують у межах міжнародно визнаних стандартів [51].

У перспективі важливою тенденцією стане диференціація офшорних зон за функціональним призначенням. Одні з них спеціалізуватимуться на фінансових послугах, інші — на логістиці, страхуванні, управлінні інтелектуальною власністю чи обслуговуванні міжнародної торгівлі. Така спеціалізація зменшуватиме регуляторні ризики та підвищуватиме ефективність використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності [52].

Для країн з перехідною економікою, зокрема України, трансформація офшорних зон має подвійне значення. З одного боку, посилення міжнародного контролю обмежує можливості виведення капіталу. З іншого — створює передумови для повернення фінансових ресурсів у національну економіку та формування прозорих механізмів міжнародного співробітництва у сфері зовнішньоекономічної діяльності [53].

Узагальнення ключових напрямів трансформації офшорних зон доцільно подати у вигляді табл.1.6.

Таблиця 1.6

Основні напрями трансформації офшорних зон у глобальній економіці

Напрямок трансформації	Зміст
Economic substance	Реальна економічна присутність
Прозорість	Обмін податковою інформацією
Цифровізація	Фінтех та цифрові платформи
Функціональна спеціалізація	Фінанси, ІВ, логістика
Інтеграція у ЗЕД	Управління глобальними ланцюгами

Джерело: узагальнено автором на основі [46–53]

Перспективи трансформації офшорних зон свідчать про їх поступовий перехід від інструментів податкової оптимізації до повноцінних елементів глобальної інфраструктури зовнішньоекономічної діяльності. Для бізнесу це означає необхідність стратегічного переосмислення ролі офшорів, а для

держав — формування збалансованої політики, яка поєднує фіскальні інтереси з вимогами міжнародної економічної інтеграції.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи здійснено комплексне теоретико-методологічне дослідження офшорних зон як економіко-правового явища у системі зовнішньоекономічної діяльності. Аналіз дозволив сформулювати цілісне уявлення про сутність, еволюцію та функціональну роль офшорних юрисдикцій у сучасній глобальній економіці.

У ході дослідження встановлено, що офшорні зони є багатовимірним інститутом міжнародних економічних відносин, який поєднує податкові, фінансові, правові та інституційні аспекти. Їх виникнення та поширення обумовлені процесами глобалізації, лібералізації руху капіталу та прагненням суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до зниження трансакційних витрат і підвищення конкурентоспроможності. Водночас відсутність єдиного підходу до трактування поняття «офшорна зона» зумовлює різноманітність класифікацій та підходів до їх регулювання у міжнародній практиці.

Розгляд історичної еволюції офшорних зон показав, що їх розвиток відбувався у тісному взаємозв'язку зі змінами світової фінансової системи. Початково офшори виконували допоміжну роль у міжнародній торгівлі та банківських операціях, однак з часом перетворилися на важливі елементи глобальної інфраструктури руху капіталу. Сучасний етап їх розвитку характеризується посиленням регуляторного тиску з боку міжнародних організацій, що сприяє трансформації офшорних юрисдикцій у напрямі підвищення прозорості та економічної субстантивності.

У межах аналізу теоретичних підходів до оцінки ролі офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності встановлено, що вони водночас виступають як інструмент оптимізації міжнародного бізнесу і як потенційне джерело макроекономічних ризиків для національних економік. З одного боку,

використання офшорів сприяє залученню інвестицій, розвитку міжнародної кооперації та підвищенню ефективності управління транснаціональними компаніями. З іншого боку, надмірна офшоризація може призводити до ерозії податкової бази, відтоку капіталу та зростання фінансової нестабільності.

Особливу увагу у розділі приділено аналізу сучасних тенденцій трансформації офшорних зон у контексті зовнішньоекономічної діяльності. Доведено, що в умовах реалізації ініціатив BEPS, автоматичного обміну податковою інформацією та цифровізації фінансових ринків відбувається переорієнтація офшорних юрисдикцій на легалізовані моделі функціонування. Це зумовлює зростання ролі офшорів як платформ для управління інтелектуальною власністю, фінансування інновацій та координації міжнародних ланцюгів створення доданої вартості.

Отримані теоретичні узагальнення створюють наукове підґрунтя для подальшого аналізу практики використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності суб'єктів господарювання, а також для оцінки їх впливу на економіку України.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Механізми залучення офшорних зон у міжнародні бізнес-операції

У сучасній системі міжнародних економічних відносин транснаціональні компанії відіграють ключову роль у формуванні глобальних потоків товарів, послуг, капіталу та технологій. Однією з характерних рис їх функціонування є активне використання офшорних зон як елементу корпоративної структури, що забезпечує оптимізацію зовнішньоекономічної діяльності та підвищення ефективності управління міжнародним бізнесом.

Практика застосування офшорних юрисдикцій транснаціональними компаніями зумовлена необхідністю координації діяльності численних дочірніх підприємств, розташованих у різних країнах, із різними податковими режимами, валютним регулюванням та інституційними обмеженнями. Офшорні зони у цьому контексті використовуються як нейтральні платформи для акумулювання фінансових ресурсів, управління міжнародними контрактами та розподілу доходів між структурними підрозділами корпорацій [54].

Одним із найбільш поширених напрямів використання офшорів у зовнішньоекономічній діяльності транснаціональних компаній є внутрішньокорпоративна торгівля. Значна частина міжнародних торговельних операцій здійснюється між пов'язаними особами, що дозволяє застосовувати трансфертне ціноутворення як інструмент перерозподілу прибутку. Офшорні компанії у таких схемах виступають посередниками, через яких проходять потоки товарів або послуг, що формально змінює географію прибутку без зміни реального місця створення доданої вартості [55].

Фінансова функція офшорних зон також є важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності транснаціональних компаній. Через офшорні фінансові центри здійснюється внутрішньогрупове кредитування,

управління ліквідністю та хеджування валютних ризиків. Це дозволяє компаніям зменшувати вартість залучення капіталу, оптимізувати податкове навантаження на фінансові доходи та забезпечувати гнучкість у міжнародних фінансових операціях [56].

Окреме місце у практиці використання офшорів займає управління правами інтелектуальної власності. Транснаціональні компанії часто реєструють патенти, торговельні марки та авторські права в юрисдикціях із пільговим режимом оподаткування роялті. У подальшому дочірні компанії в різних країнах сплачують ліцензійні платежі офшорним структурам, що дозволяє централізувати доходи від використання нематеріальних активів та зменшити податкове навантаження у країнах з високими ставками оподаткування [57].

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності транснаціональних компаній має і стратегічний вимір. Офшорні юрисдикції застосовуються для структурування міжнародних інвестицій, злиттів і поглинань, а також для захисту активів від політичних та регуляторних ризиків. У нестабільних економічних умовах це дозволяє компаніям зберігати контроль над активами та забезпечувати безперервність міжнародних операцій [58].

Разом з тим, така практика дедалі частіше стає об'єктом уваги міжнародних регуляторів. Реалізація Плану дій BEPS та запровадження вимог щодо економічної присутності істотно обмежують можливості формального використання офшорів без реальної діяльності. У відповідь транснаціональні компанії змінюють підходи до організації зовнішньоекономічної діяльності, інтегруючи офшорні структури у реальні бізнес-процеси та створюючи так звані «onshore-offshore hybrid models» [59].

Узагальнення основних напрямів використання офшорних зон транснаціональними компаніями у зовнішньоекономічній діяльності подано в табл.2.1

Таблиця 2.1

Основні напрями використання офшорних зон у ЗЕД транснаціональних компаній

Напрямок використання	Характеристика
Внутрішньокорпоративна торгівля	Трансфертне ціноутворення
Фінансові операції	Кредитування, управління ліквідністю
Інтелектуальна власність	Ліцензування, роялті
Інвестиційна діяльність	Злиття та поглинання
Управління ризиками	Захист активів

Джерело: узагальнено автором на основі [54–59]

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності транснаціональних компаній є складним і багатофункціональним процесом, що поєднує фінансові, торговельні та інституційні механізми. Сучасні тенденції свідчать про поступовий перехід від агресивних схем податкової оптимізації до більш прозорих моделей, орієнтованих на довгострокову стійкість міжнародного бізнесу.

Міжнародна торгівля товарами та послугами є однією з ключових сфер, у якій офшорні зони широко застосовуються суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Практика їх використання в цій сфері сформувалася під впливом необхідності зниження торговельних витрат, оптимізації митно-податкових платежів та забезпечення гнучкості контрактних відносин між учасниками міжнародного обміну.

У міжнародній торгівлі товарами офшорні компанії часто виконують функцію торговельних посередників між виробником і кінцевим покупцем. Така схема дозволяє формально змінювати країну походження торговельної операції, що може мати значення для митного оподаткування, застосування преференційних режимів або уникнення торговельних обмежень. При цьому реальні логістичні потоки товарів можуть не проходити через територію офшорної юрисдикції, а операції мають переважно контрактно-фінансовий характер [60].

Використання офшорів у торгівлі товарами також пов'язане з

ціноутворенням у зовнішньоекономічних контрактах. Через офшорні структури здійснюється перерозподіл маржі між пов'язаними компаніями, що дозволяє акумулювати прибуток у юрисдикціях з пільговим податковим режимом. У цьому контексті офшорні зони виступають елементом трансфертного ціноутворення, яке широко застосовується у міжнародній торгівлі сировиною, енергоресурсами та промисловою продукцією [61].

У сфері торгівлі послугами роль офшорних зон є ще більш вагомою. Послуги, на відміну від товарів, мають нематеріальний характер, що ускладнює визначення місця їх створення та оподаткування. Це створює сприятливі умови для використання офшорних юрисдикцій у таких видах діяльності, як консалтинг, страхування, фінансові послуги, морські перевезення, ІТ-послуги та управління нематеріальними активами [62].

Особливо поширеною є практика реєстрації офшорних компаній для обслуговування міжнародних транспортних і логістичних операцій. Судноплавні компанії, наприклад, використовують офшорні юрисдикції для реєстрації флоту та укладання чартерних договорів, що дозволяє зменшити податкове навантаження та спростити регуляторні процедури. Аналогічні підходи застосовуються у сфері авіаційних перевезень та міжнародного експедирування [63].

У міжнародній торгівлі послугами офшорні зони також виконують функцію центрів контрактного управління. Контракти на надання послуг укладаються між клієнтом та офшорною компанією, тоді як фактичне виконання здійснюється іншими підрозділами транснаціональних або національних компаній. Це дозволяє централізувати доходи та забезпечити податкову ефективність зовнішньоекономічної діяльності [64].

Разом із тим, практика використання офшорів у міжнародній торгівлі дедалі частіше підпадає під посилений контроль з боку національних і наднаціональних регуляторів. Запровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній, посилення митного контролю та вимог до розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів істотно обмежують можливості

застосування класичних офшорних схем у торгівлі товарами та послугами [65].

У відповідь на ці виклики суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності адаптують свої торговельні стратегії, переходячи до використання офшорних зон як елементів легальних торговельно-фінансових структур. У таких моделях офшорні компанії інтегруються у реальні бізнес-процеси, забезпечують управління контрактами, логістикою та фінансовими потоками, водночас відповідаючи вимогам міжнародних стандартів прозорості [66].

Узагальнення основних напрямів використання офшорних зон у міжнародній торгівлі товарами та послугами подано у табл.2.2.

Таблиця 2.2

Використання офшорних зон у міжнародній торгівлі

Сфера торгівлі	Функції офшорних зон
Торгівля товарами	Посередництво, ціноутворення
Сировинні ринки	Акумуляція торговельної маржі
Торгівля послугами	Контрактне управління
Транспорт і логістика	Реєстрація та фрахт
ІТ та фінансові послуги	Централізація доходів

Джерело: узагальнено автором на основі [60–66]

Міжнародні інвестиційні процеси є однією з ключових сфер, у яких офшорні зони відіграють суттєву роль, забезпечуючи мобільність капіталу, гнучкість корпоративних структур та оптимізацію правового й податкового середовища. У практиці зовнішньоекономічної діяльності офшорні юрисдикції широко використовуються як проміжні ланки у потоках прямих та портфельних інвестицій, що зумовлює їх значний вплив на глобальну інвестиційну архітектуру.

Однією з найпоширеніших форм використання офшорних зон у міжнародних інвестиційних процесах є створення спеціальних холдингових компаній. Такі структури застосовуються для володіння активами, управління дочірніми підприємствами та здійснення інвестицій у різних країнах. Офшорні юрисдикції у цьому випадку забезпечують сприятливі умови для акумуляції

дивідендів, мінімізації податкових витрат та захисту прав інвесторів у межах стабільного правового поля [67].

У практиці прямих іноземних інвестицій офшорні зони часто виконують функцію транзитних центрів, через які здійснюється вкладення капіталу в економіки третіх країн. Такий підхід дозволяє інвесторам використовувати угоди про уникнення подвійного оподаткування, забезпечувати додатковий правовий захист інвестицій та зменшувати регуляторні ризики. У результаті значна частина глобальних потоків ПП формально надходить з офшорних або низькоподаткових юрисдикцій, хоча реальне походження капіталу може бути іншим [68].

Офшорні зони також активно застосовуються у процесах міжнародного проектного фінансування. Через спеціально створені компанії залучаються кредитні ресурси, здійснюється випуск боргових цінних паперів та організовується фінансування масштабних інфраструктурних або промислових проєктів. Така практика дозволяє структурувати ризики, відокремлювати фінансові потоки проєкту від інших активів інвестора та підвищувати привабливість інвестицій для міжнародних кредиторів [69].

У сфері портфельних інвестицій офшорні юрисдикції використовуються як майданчики для реєстрації інвестиційних фондів, трастів та інших колективних інвестиційних інструментів. Це зумовлено спрощеними регуляторними вимогами, податковими пільгами та можливістю залучення капіталу з різних країн у межах єдиної правової структури. У результаті офшорні фінансові центри стають важливими елементами глобальних фінансових ринків [70].

Водночас використання офшорних зон у міжнародних інвестиційних процесах має суперечливі наслідки для країн-реципієнтів капіталу. З одного боку, офшорні структури сприяють залученню інвестицій, підвищенню доступу до міжнародних фінансових ресурсів та інтеграції у світову економіку. З іншого боку, вони можуть використовуватися для виведення капіталу, уникнення оподаткування та зменшення прозорості інвестиційних

потоків, що ускладнює державне регулювання та статистичний облік [71].

Посилення міжнародного контролю за рухом капіталу, зокрема в межах ініціатив OECD та FATF, суттєво впливає на практику використання офшорів у інвестиційній діяльності. Запровадження вимог щодо розкриття інформації про кінцевих бенефіціарів, економічної присутності та джерел походження коштів змінює традиційні інвестиційні моделі. У відповідь інвестори дедалі частіше використовують офшорні зони як регіональні інвестиційні хаби з реальною управлінською та фінансовою інфраструктурою [72].

Для України питання використання офшорних зон у міжнародних інвестиційних процесах має особливе значення. Значна частина іноземних інвестицій формально надходить з офшорних або квазі-офшорних юрисдикцій, що ускладнює оцінку реального обсягу зовнішніх інвестицій та їх економічного ефекту. Водночас трансформація офшорних механізмів створює передумови для повернення капіталу та формування більш прозорих інвестиційних моделей [73].

Узагальнення основних напрямів використання офшорних зон у міжнародних інвестиційних процесах подано у табл.2.3.

Таблиця 2.3

Роль офшорних зон у міжнародних інвестиційних процесах

Напрямок	Функціональне призначення
Холдингові структури	Управління активами
Транзит ПІІ	Податкове та правове структурування
Проектне фінансування	Розподіл ризиків
Інвестиційні фонди	Акумуляція капіталу
Захист інвесторів	Юридична стабільність

Джерело: узагальнено автором на основі [67–73]

Сучасні тенденції свідчать про поступову трансформацію офшорів у більш прозорі та інституційно інтегровані елементи глобальної інвестиційної системи.

2.2 Аналіз застосування офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності України

Зовнішньоекономічна діяльність України протягом останніх десятиліть характеризується активним використанням офшорних та квазіофшорних юрисдикцій, що зумовлено як особливостями національного інституційного середовища, так і прагненням суб'єктів господарювання до оптимізації фінансових та податкових зобов'язань. Офшорні механізми стали невід'ємною складовою міжнародних економічних зв'язків України, особливо у сферах інвестицій, торгівлі товарами та фінансових операцій.

Аналіз офіційної статистики свідчить, що значна частка прямих іноземних інвестицій в Україну надходить із юрисдикцій, які традиційно відносять до офшорних або низькоподаткових. До них належать Кіпр, Нідерланди, Люксембург, Віргінські острови та деякі інші фінансові центри. Формально такі країни виступають основними інвесторами в українську економіку, хоча фактичним джерелом капіталу нерідко є резиденти України або третіх держав [74].

Одним із ключових напрямів використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності України є транзитні інвестиції. Українські компанії створюють або використовують іноземні структури для акумуляції капіталу, який згодом реінвестується в національну економіку у формі прямих іноземних інвестицій. Така практика дозволяє забезпечити правовий захист активів, спростити корпоративне управління та мінімізувати податкові ризики, водночас ускладнюючи ідентифікацію реальних інвесторів [75].

У зовнішній торгівлі офшорні юрисдикції використовуються переважно у схемах посередницького експорту та імпорту. Реєстрація торговельних компаній у низькоподаткових країнах дозволяє здійснювати перепродаж продукції за трансфертними цінами, що впливає на формування прибутку та податкової бази в Україні. Найбільш поширеними є такі схеми у сировинних галузях, зокрема металургії, аграрному секторі та хімічній

промисловості [76].

Фінансовий сектор також демонструє активне залучення офшорних інструментів у зовнішньоекономічній діяльності. Українські підприємства використовують іноземні компанії для залучення кредитів, розміщення єврооблігацій та управління валютними потоками. Офшорні юрисдикції у цьому контексті виконують функцію фінансових центрів, що забезпечують доступ до міжнародних ринків капіталу за більш сприятливих умов [77].

Водночас масштаби використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності України мають негативні наслідки для національної економіки. До них належать втрати бюджетних доходів, зменшення прозорості фінансових потоків, спотворення статистичних даних та зростання ризиків відтоку капіталу. Ці проблеми актуалізують необхідність удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та впровадження міжнародних стандартів фінансової прозорості [78].

Окрему увагу слід приділити впливу міжнародних ініціатив з протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутків у офшори на зовнішньоекономічну діяльність України. Запровадження правил контрольованих іноземних компаній, трансфертного ціноутворення та автоматичного обміну податковою інформацією поступово змінює структуру зовнішньоекономічних операцій та обмежує можливості агресивного податкового планування [79].

У табл.2.4 узагальнено основні напрями використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності України та їх економічні наслідки.

Подальша еволюція цих процесів визначатиметься балансом між потребами бізнесу у гнучких фінансових інструментах та посиленням державного і міжнародного контролю за рухом капіталу.

Регуляторне та податкове середовище відіграє визначальну роль у формуванні масштабів і характеру використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності України.

Таблиця 2.4

Основні напрями використання офшорів у зовнішньоекономічній діяльності
України

Напрямок	Економічне значення
Транзитні інвестиції	Реінвестування капіталу
Торговельні операції	Оптимізація прибутку
Фінансові операції	Доступ до ринків капіталу
Корпоративні структури	Захист активів
Податкове планування	Зменшення фіскального навантаження

Джерело: узагальнено автором на основі [74–79]

Регуляторне та податкове середовище відіграє визначальну роль у формуванні масштабів і характеру використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності України. Протягом тривалого часу національна система державного регулювання характеризувалася фрагментарністю та обмеженою ефективністю, що створювало передумови для активного застосування офшорних схем у міжнародних економічних операціях. Водночас поступова інтеграція України у світовий економічний простір зумовила необхідність адаптації законодавства до міжнародних стандартів податкової прозорості та фінансового контролю.

Податкові стимули традиційно є ключовим фактором, що зумовлює використання офшорних юрисдикцій українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Високе фіскальне навантаження, складність адміністрування податків і нестабільність податкового законодавства сприяли пошуку альтернативних механізмів оптимізації оподаткування через використання іноземних компаній у низькоподаткових юрисдикціях [80]. У таких умовах офшорні структури дозволяли мінімізувати податок на прибуток, уникати подвійного оподаткування та відтерміновувати сплату податкових зобов'язань.

Важливим інструментом державного регулювання офшорних операцій є законодавство з трансфертного ціноутворення. В Україні відповідні норми були запроваджені з метою контролю за ціноутворенням у

зовнішньоекономічних операціях із пов'язаними особами та компаніями з низькоподаткових юрисдикцій. Запровадження принципу «витягнутої руки» дозволило частково обмежити штучне заниження або завищення цін у міжнародній торгівлі, проте практична реалізація цих норм супроводжується значними адміністративними та методологічними складнощами [81].

Окремого значення набуло впровадження правил контрольованих іноземних компаній, які спрямовані на оподаткування прибутку іноземних структур, що фактично контролюються українськими резидентами. Ці правила покликані зменшити мотивацію до виведення капіталу в офшорні зони та забезпечити оподаткування доходів за місцем фактичного контролю. Водночас їх застосування потребує високого рівня фінансової прозорості та ефективного інформаційного обміну між податковими органами різних країн [82].

Регуляторні аспекти використання офшорів у зовнішньоекономічній діяльності України також охоплюють валютне регулювання та фінансовий моніторинг. Лібералізація валютного законодавства сприяла зростанню зовнішньоекономічних операцій, однак водночас підвищила ризики незаконного виведення капіталу. У відповідь держава посилила вимоги щодо фінансового моніторингу операцій із нерезидентами, зокрема з юрисдикцій, які мають ознаки офшорності [83].

Міжнародний вимір регуляторної політики України у сфері офшорних операцій визначається участю в глобальних ініціативах з протидії ухиленню від оподаткування. Приєднання до Плану дій BEPS, укладення угод про уникнення подвійного оподаткування та запровадження автоматичного обміну податковою інформацією суттєво змінюють умови використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності [84]. Ці заходи спрямовані на підвищення прозорості фінансових потоків та зменшення можливостей для агресивного податкового планування.

У табл.2.5 систематизовано основні регуляторні та податкові інструменти впливу на використання офшорних зон у зовнішньоекономічній

діяльності України.

Таблиця 2.5

Регуляторні та податкові інструменти контролю офшорних операцій

Інструмент	Основне призначення
Трансфертне ціноутворення	Контроль цін у ЗЕД
Правила КІК	Оподаткування прибутку офшорів
Валютне регулювання	Запобігання відтоку капіталу
Фінансовий моніторинг	Протидія відмиванню коштів
Міжнародний обмін інформацією	Підвищення прозорості

Джерело: узагальнено автором на основі [80–84]

Регуляторні та податкові аспекти використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності України перебувають у стадії активної трансформації. Посилення державного та міжнародного контролю поступово обмежує можливості використання офшорних схем, водночас формуючи більш прозоре та передбачуване середовище для здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності має багатовимірний вплив на національну економіку України, поєднуючи короткострокові вигоди для окремих суб'єктів господарювання з довгостроковими ризиками макроекономічного, фіскального та інституційного характеру. Офшорні схеми, будучи інструментом оптимізації оподаткування та управління фінансовими потоками, водночас створюють загрози для стійкого розвитку економіки та ефективності державного регулювання.

Одним із ключових економічних ризиків є втрата податкових надходжень до державного бюджету. Переміщення прибутків до низькоподаткових юрисдикцій зменшує податкову базу в Україні, що обмежує фінансові можливості держави щодо реалізації соціальних програм, інвестицій у інфраструктуру та підтримки економічного зростання [85]. За оцінками міжнародних організацій, країни з перехідною економікою зазнають особливо значних втрат унаслідок агресивного податкового планування через офшорні

юрисдикції [86].

Не менш суттєвим є ризик відтоку капіталу, який посилює макроекономічну нестабільність. Виведення фінансових ресурсів за кордон через офшорні структури зменшує внутрішні інвестиційні можливості, обмежує кредитування реального сектору та послаблює національну валюту. В умовах воєнних і післявоєнних трансформацій української економіки цей ризик набуває особливої гостроти, оскільки внутрішній капітал є критично важливим для відновлення виробничого потенціалу [87].

Окрему групу ризиків становлять інституційні та управлінські наслідки використання офшорних зон. Масове застосування офшорних схем підриває довіру до податкової системи, сприяє поширенню тіньових практик і формує асиметрію між сумлінними платниками податків і тими, хто використовує складні міжнародні структури для мінімізації зобов'язань [88]. У довгостроковій перспективі це негативно впливає на податкову дисципліну та ефективність державного управління.

Значні ризики пов'язані також із фінансовою безпекою та відмиванням коштів. Офшорні юрисдикції можуть використовуватися для приховування незаконно отриманих доходів, фінансування корупційних схем або інших протиправних дій. Для України, яка перебуває у фокусі міжнародних фінансових інституцій, такі ризики мають не лише внутрішній, а й зовнішньополітичний вимір, впливаючи на інвестиційну репутацію держави [89].

Водночас економічні наслідки використання офшорів не є однозначно негативними. У певних умовах офшорні структури можуть виконувати функцію інструменту інтеграції українського бізнесу у глобальні ринки капіталу, спрощувати міжнародні розрахунки та знижувати транзакційні витрати [90]. Проте ці потенційні переваги реалізуються лише за умови належного регуляторного контролю та прозорості фінансових операцій.

У табл.2.6 узагальнено основні ризики та економічні наслідки використання офшорних зон для національної економіки України.

Таблиця 2.6

Ризики та наслідки використання офшорних зон

Група ризиків	Основні прояви
Фіскальні	Втрата податкових надходжень
Макроекономічні	Відтік капіталу, валютні ризики
Інституційні	Підрив податкової дисципліни
Фінансові	Відмивання коштів
Репутаційні	Зниження інвестиційної довіри

Джерело: узагальнено автором на основі [85–90]

Використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності України супроводжується значними ризиками та довгостроковими економічними наслідками, що перевищують короткострокові вигоди для окремих суб'єктів господарювання. Це зумовлює необхідність збалансованої державної політики, спрямованої на мінімізацію негативних ефектів офшоризації та створення умов для легальної, прозорої та конкурентоспроможної зовнішньоекономічної діяльності.

2.3. Оцінка ефективності та ризиків офшорних операцій у ЗЕД

Посилення процесів глобалізації та фінансової інтеграції зумовило зростання масштабів використання офшорних юрисдикцій і агресивних схем податкового планування, що, у свою чергу, стало каталізатором формування міжнародних ініціатив, спрямованих на деофшоризацію та підвищення прозорості міжнародних фінансових потоків. У відповідь на втрати державних бюджетів і посилення податкової конкуренції міжнародна спільнота розпочала активну координацію зусиль у сфері податкової політики та фінансового нагляду.

Ключовим етапом у розвитку міжнародної протидії офшоризації стало усвідомлення того, що національні податкові системи не здатні ефективно протистояти транснаціональним фінансовим схемам у межах окремих держав. Це зумовило необхідність створення наднаціональних механізмів

регулювання, які б забезпечували узгодженість правил, обмін інформацією та спільні стандарти податкової прозорості [91].

Провідну роль у цьому процесі відіграє Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка ініціювала низку програм, спрямованих на боротьбу з розмиванням податкової бази та виведенням прибутку до низькоподаткових юрисдикцій. Найбільш масштабною з них є ініціатива BEPS (Base Erosion and Profit Shifting), що передбачає комплекс із 15 дій, спрямованих на усунення прогалин у міжнародному податковому праві [92].

BEPS орієнтована на обмеження можливостей транснаціональних корпорацій штучно занижувати оподатковуваний прибуток шляхом маніпуляцій із трансфертним ціноутворенням, використання гібридних фінансових інструментів та реєстрації нематеріальних активів в офшорних зонах. Особливу увагу в межах цієї ініціативи приділено принципу оподаткування прибутку за місцем створення економічної вартості, що суттєво змінює підходи до міжнародного податкового планування [93].

Паралельно з BEPS було запроваджено автоматичний обмін податковою інформацією (CRS – Common Reporting Standard), який став одним із найбільш ефективних інструментів деофшоризації. CRS передбачає регулярний обмін інформацією між податковими органами країн-учасниць щодо фінансових рахунків нерезидентів, що суттєво зменшує можливості приховування доходів у офшорних юрисдикціях [94]. Запровадження цього стандарту стало переломним моментом у глобальній боротьбі з фінансовою непрозорістю.

Важливу роль у міжнародній системі протидії офшоризації відіграють також ініціативи Європейського Союзу. ЄС послідовно формує чорні та сірі списки податкових юрисдикцій, які не відповідають критеріям прозорості та справедливого оподаткування. Країни, включені до таких списків, піддаються фінансовим та репутаційним обмеженням, що стимулює їх до перегляду податкової політики [95].

Окрім податкових аспектів, міжнародні ініціативи з деофшоризації тісно пов'язані з боротьбою проти відмивання коштів та фінансування тероризму. У цьому контексті важливе значення має діяльність Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), яка розробляє рекомендації щодо прозорості бенефіціарної власності та фінансового моніторингу [96]. Виконання стандартів FATF є обов'язковою умовою інтеграції держав у міжнародну фінансову систему.

Узагальнення основних міжнародних ініціатив із деофшоризації подано в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Основні міжнародні ініціативи з деофшоризації

Ініціатива	Організація	Ключова мета
BEPS	ОЕСР	Запобігання розмиванню податкової бази
CRS	ОЕСР	Автоматичний обмін податковою інформацією
Blacklist EU	ЄС	Стимулювання податкової прозорості
FATF Recommendations	FATF	Протидія відмиванню коштів

Джерело: узагальнено автором на основі [92–96]

Адаптація міжнародних стандартів деофшоризації в Україні відбувається в умовах глибоких структурних трансформацій економіки, євроінтеграційного курсу держави та потреби у зміцненні фінансової безпеки. Тривалий час офшорні схеми були складовою зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств, що зумовлювалося високим податковим навантаженням, нестабільністю регуляторного середовища та недостатнім рівнем захисту прав власності. Утім, поступова імплементація міжнародних податкових стандартів суттєво змінює умови функціонування таких механізмів [97].

Ключовим напрямом адаптації стало приєднання України до Плану дій BEPS, що означало офіційне зобов'язання держави гармонізувати національне податкове законодавство з рекомендаціями ОЕСР. Реалізація BEPS в Україні відбувається поетапно та охоплює запровадження правил контрольованих іноземних компаній (КІК), удосконалення трансфертного ціноутворення,

обмеження зловживань податковими угодами та підвищення прозорості бенефіціарної власності [98].

Запровадження правил КІК стало одним із найбільш системних інструментів деофшоризації. Вони передбачають оподаткування прибутку іноземних компаній, які контролюються резидентами України, незалежно від факту розподілу дивідендів. Такий підхід відповідає міжнародній практиці та спрямований на зменшення стимулів до виведення капіталу в офшорні юрисдикції [99]. Водночас практична реалізація цих норм супроводжується значними викликами, пов'язаними зі складністю адміністрування та недостатньою підготовкою платників податків.

Важливим елементом адаптації міжнародних стандартів стала реформа трансфертного ціноутворення, яка наблизила українське законодавство до принципу «витягнутої руки». Розширення переліку контрольованих операцій, деталізація вимог до документації та посилення відповідальності за порушення сприяли зменшенню можливостей маніпулювання цінами у зовнішньоекономічних операціях з офшорними та низькоподатковими юрисдикціями [100].

Окреме місце в системі деофшоризації посідає приєднання України до стандарту автоматичного обміну податковою інформацією (CRS). Його впровадження створює передумови для отримання українськими податковими органами інформації про фінансові активи резидентів за кордоном, що істотно обмежує можливості приховування доходів. Разом із тим ефективність CRS значною мірою залежить від інституційної спроможності податкових органів та рівня цифровізації фінансового контролю [101].

Паралельно з податковими реформами Україна здійснює адаптацію стандартів прозорості бенефіціарної власності, що відповідає рекомендаціям FATF та директивам ЄС. Створення та наповнення Єдиного державного реєстру бенефіціарних власників спрямоване на зменшення анонімності корпоративних структур, які традиційно використовувалися в офшорних схемах [102]. Однак на практиці ця система потребує подальшого

вдосконалення механізмів перевірки достовірності поданих даних.

Систематизація основних напрямів адаптації міжнародних стандартів деофшоризації в Україні подана в таблиці.

Таблиця 2.8

Ключові напрями імплементації міжнародних стандартів
деофшоризації в Україні

Напрямок	Міжнародний стандарт	Стан реалізації
Контрольовані іноземні компанії	BEPS	Запроваджено
Трансфертне ціноутворення	OECD Guidelines	Частково імплементовано
Автоматичний обмін інформацією	CRS	Підготовчий етап
Прозорість бенефіціарів	FATF, ЄС	Реєстр створено

Джерело: узагальнено автором на основі [98–102]

Адаптація міжнародних стандартів деофшоризації в Україні є складним і багатовимірним процесом, що поєднує законодавчі, інституційні та адміністративні зміни. Попри наявні проблеми впровадження, ці заходи формують передумови для зниження тінізації зовнішньоекономічної діяльності, підвищення прозорості фінансових потоків та наближення України до європейських норм податкового регулювання.

Запровадження політики деофшоризації в Україні суттєво впливає на умови здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємств, змінюючи як фінансові, так і організаційні параметри міжнародних операцій. Перехід від ліберального використання офшорних схем до режиму посиленого податкового контролю зумовлює трансформацію стратегій ведення бізнесу, зокрема у сфері міжнародної торгівлі, інвестицій та корпоративного структурування [103].

Насамперед деофшоризація призводить до зростання прозорості фінансових потоків у зовнішньоекономічних операціях. Посилення контролю за трансфертним ціноутворенням та обміном податковою інформацією зменшує можливості штучного заниження експортних цін або завищення імпорتنих витрат через афілійовані компанії в офшорних юрисдикціях. У результаті підприємства змушені коригувати контрактні умови відповідно до

принципу «витягнутої руки», що безпосередньо впливає на показники рентабельності зовнішньоторговельних операцій [104].

Водночас деофшоризація має фіскальний ефект, який проявляється у зростанні податкових надходжень до бюджету за рахунок репатріації прибутків та скорочення агресивного податкового планування. Для підприємств це означає підвищення податкового навантаження, що може зменшувати їхню короткострокову конкурентоспроможність на міжнародних ринках, особливо у галузях із низькою маржинальністю [105].

Окрему увагу слід приділити впливу деофшоризації на інвестиційну активність українських підприємств. З одного боку, обмеження використання офшорних схем знижує привабливість України для компаній, орієнтованих виключно на податкову оптимізацію. З іншого боку, підвищення рівня прозорості та наближення до міжнародних стандартів корпоративного управління створює передумови для залучення довгострокових інституційних інвесторів, для яких податкова стабільність та правова визначеність є ключовими чинниками [106].

Суттєвим наслідком деофшоризації є зміна моделей корпоративного структурування у зовнішньоекономічній діяльності. Українські підприємства дедалі частіше відмовляються від багаторівневих офшорних холдингових схем на користь юрисдикцій із помірним податковим навантаженням та розвиненою договірною базою про уникнення подвійного оподаткування. Така трансформація сприяє легалізації бізнес-структур, але водночас підвищує вимоги до юридичного та податкового супроводу міжнародних операцій [107].

У короткостроковій перспективі деофшоризація може спричиняти адаптаційні витрати для підприємств, пов'язані з необхідністю перегляду контрактів, реструктуризації корпоративних зв'язків та впровадження внутрішніх систем податкового комплаєнсу. Проте в середньо- та довгостроковому періоді ці витрати компенсуються зниженням регуляторних ризиків, зменшенням імовірності податкових спорів та підвищенням репутаційної стійкості компаній на міжнародних ринках [108].

Узагальнення основних позитивних та негативних ефектів деофшоризації для зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств наведено в табл.2.9.

Таблиця 2.9

Вплив деофшоризації на зовнішньоекономічну діяльність підприємств

Аспект впливу	Позитивні наслідки	Потенційні ризики
Фінансова прозорість	Зменшення тінізації	Зростання податкового навантаження
Інвестиційна привабливість	Довіра інституційних інвесторів	Втрата «податково мотивованих» інвесторів
Корпоративна структура	Легалізація бізнесу	Зростання витрат на адміністрування
ЗЕД-операції	Стабільність контрактів	Скорочення маржі

Джерело: узагальнено автором на основі [104–108]

У контексті євроінтеграції та післявоєнного відновлення економіки України деофшоризація може розглядатися не лише як фіскальний інструмент, а й як чинник підвищення інституційної якості зовнішньоекономічних відносин.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дослідження здійснено комплексний аналіз офшорних зон як інструменту здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах сучасної трансформації міжнародної податкової та фінансової системи. Особливу увагу приділено еволюції підходів до регулювання офшорних юрисдикцій, а також посиленню глобальних процесів деофшоризації, що безпосередньо впливають на поведінку суб'єктів міжнародного бізнесу.

Дослідження показало, що офшорні зони у практиці зовнішньоекономічної діяльності тривалий час виконували функцію інструменту податкової оптимізації, захисту активів та підвищення фінансової гнучкості підприємств. Водночас активне використання офшорних схем

призводило до суттєвих фіскальних втрат держав, викривлення конкурентного середовища та зростання масштабів тінізації міжнародних економічних відносин. Це зумовило формування міжнародного консенсусу щодо необхідності обмеження агресивного податкового планування.

У розділі обґрунтовано, що ключову роль у трансформації глобальної офшорної системи відіграють міжнародні ініціативи, зокрема План дій BEPS, стандарти автоматичного обміну податковою інформацією, а також вимоги щодо прозорості бенефіціарної власності. Впровадження цих інструментів суттєво звузило можливості використання класичних офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності та сприяло переорієнтації бізнесу на юрисдикції з підвищеним рівнем правової визначеності та податкової доброчесності.

Аналіз адаптації міжнародних стандартів деофшоризації в Україні засвідчив, що держава поступово інтегрується у глобальну систему податкової прозорості. Запровадження правил контрольованих іноземних компаній, удосконалення трансфертного ціноутворення та підготовка до автоматичного обміну податковою інформацією формують інституційні передумови для зменшення використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств. Разом із тим реалізація цих заходів супроводжується значними викликами, пов'язаними з адміністративною складністю, обмеженою інституційною спроможністю та необхідністю адаптації бізнесу до нових правил.

Оцінка впливу деофшоризації на зовнішньоекономічну діяльність українських підприємств дозволила зробити висновок про її комплексний та неоднозначний характер. У короткостроковій перспективі посилення податкового контролю може знижувати фінансову гнучкість підприємств і збільшувати витрати на комплаєнс. Водночас у середньо- та довгостроковому періоді деофшоризація сприяє підвищенню прозорості бізнесу, зміцненню довіри з боку іноземних партнерів та інвесторів, а також формуванню більш стабільних і передбачуваних умов здійснення зовнішньоекономічної

діяльності.

Таким чином, результати розділу 2 підтверджують, що сучасні офшорні зони поступово втрачають роль універсального інструменту податкової оптимізації та трансформуються в елемент більш складної системи міжнародного фінансового регулювання. Для України процес деофшоризації є не лише фіскальним викликом, а й важливою складовою євроінтеграції та формування якісно нового середовища для розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРНИХ ЗОН У СУЧАСНІЙ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Адаптація офшорних стратегій до сучасних міжнародних вимог

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин офшорні юрисдикції продовжують відігравати помітну роль у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств, незважаючи на посилення глобальних процесів деофшоризації. Їх використання набуває більш вибіркового та інституційно обґрунтованого характеру, зміщуючись від класичних податкових гаваней до юрисдикцій із помірним податковим режимом і розвиненою договірно-правовою базою [109].

У практиці зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств офшорні та квазіофшорні юрисдикції застосовуються насамперед у сфері міжнародної торгівлі, інвестиційної діяльності та управління корпоративними правами. Найпоширенішими є схеми із залученням іноземних торговельних компаній, холдингових структур та фінансових посередників, зареєстрованих у юрисдикціях із сприятливим податковим та регуляторним середовищем. Такі механізми дозволяють оптимізувати фінансові потоки, зменшувати транзакційні витрати та підвищувати керованість зовнішньоекономічних операцій.

Особливе місце займають торговельно-посередницькі схеми, за яких офшорна або низькоподаткова компанія виступає формальним учасником експортно-імпортних операцій. У цьому випадку прибуток концентрується на рівні іноземної компанії, тоді як український суб'єкт господарювання отримує обмежений фінансовий результат. В умовах дії сучасних правил трансфертного ціноутворення такі практики зазнають суттєвих обмежень, проте повністю не зникають, а трансформуються у більш складні договірні конструкції [110].

У сфері інвестиційної діяльності офшорні юрисдикції використовуються українськими підприємствами для структурування міжнародних інвестиційних потоків, зокрема при залученні іноземного капіталу або реінвестуванні прибутків за кордон. Холдингові компанії, зареєстровані у країнах із розвиненим корпоративним правом, забезпечують захист прав інвесторів, гнучкість управління активами та доступ до міжнародних фінансових ринків. У цьому контексті офшорні елементи виконують не лише фіскальну, а й правову та організаційну функції.

Слід зазначити, що сучасні практики використання офшорних юрисдикцій дедалі частіше поєднуються з вимогами податкового комплаєнсу та фінансової прозорості. Українські підприємства змушені враховувати правила контрольованих іноземних компаній, вимоги щодо розкриття бенефіціарної власності та ризики автоматичного обміну податковою інформацією. Це призводить до зростання витрат на юридичний та податковий супровід зовнішньоекономічної діяльності, але водночас знижує регуляторні та репутаційні ризики.

Узагальнення основних напрямів використання офшорних юрисдикцій українськими підприємствами в зовнішньоекономічній діяльності подано в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Основні напрями використання офшорних юрисдикцій у
зовнішньоекономічній діяльності

Напрямок	Мета використання	Поточні обмеження
Міжнародна торгівля	Оптимізація фінансових потоків	Трансфертне ціноутворення
Інвестиційна діяльність	Захист активів, залучення капіталу	КІК, розкриття бенефіціарів
Корпоративне структурування	Управління бізнес-групами	Податковий комплаєнс

Джерело: узагальнено автором

Отже, сучасні практики використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств характеризуються

поступовим відходом від агресивних схем податкової оптимізації та переходом до більш легалізованих і структурованих моделей міжнародного бізнесу. В умовах посилення міжнародного податкового контролю офшори перестають бути інструментом мінімізації податків і дедалі частіше виконують допоміжну роль у корпоративному та інвестиційному структуруванні зовнішньоекономічної діяльності.

Використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств супроводжується широким спектром ризиків і наслідків, які мають як фінансово-економічний, так і правовий та репутаційний характер. У сучасних умовах посилення міжнародного податкового контролю та інтеграції України до глобальних механізмів фінансової прозорості ці ризики суттєво зростають, що зумовлює необхідність їх комплексної оцінки з позицій стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Одним із ключових ризиків є податковий ризик, пов'язаний із можливістю донарахування податкових зобов'язань у разі визнання офшорних операцій такими, що не відповідають принципу «витягнутої руки». Посилення правил трансфертного ціноутворення, запровадження контролю за контрольованими іноземними компаніями та розширення обміну податковою інформацією суттєво обмежують можливості приховування прибутків за кордоном. Для підприємств це може означати не лише фінансові втрати, а й виникнення довготривалих податкових спорів з фіскальними органами [111].

Не менш значущими є правові ризики, що виникають унаслідок використання складних корпоративних структур з елементами офшорного характеру. Залучення юрисдикцій із низьким рівнем правової визначеності або слабкими механізмами захисту прав власності може призводити до ускладнення захисту активів у міжнародних спорах. Крім того, зростає ймовірність визнання певних угод нікчемними або такими, що укладені з метою ухилення від оподаткування, що негативно впливає на стабільність зовнішньоекономічних контрактів.

В умовах глобальної деофшоризації дедалі більшого значення набувають репутаційні ризики. Співпраця з офшорними юрисдикціями часто розглядається міжнародними партнерами, банківськими установами та інвесторами як ознака підвищеного ризику. Це може ускладнювати доступ українських підприємств до міжнародного фінансування, страхування експортних операцій та участі у міжнародних ланцюгах створення доданої вартості. Репутаційні втрати мають довгостроковий характер і можуть істотно обмежувати стратегічні можливості підприємства на зовнішніх ринках.

Важливим аспектом є також фінансово-операційні ризики, пов'язані зі зростанням витрат на адміністрування офшорних структур. Дотримання вимог податкового комплаєнсу, підготовка звітності щодо контрольованих іноземних компаній, аудит трансфертних цін і юридичний супровід міжнародних операцій потребують значних фінансових та кадрових ресурсів. Для малих і середніх підприємств ці витрати можуть перевищувати потенційні вигоди від використання офшорних схем.

Наслідки застосування офшорних схем виходять за межі окремого підприємства та впливають на макроекономічні показники країни. Масове використання офшорів призводить до відпливу капіталу, зменшення податкової бази та обмеження можливостей держави щодо фінансування соціально-економічного розвитку. Саме ці чинники стали підґрунтям для активізації політики деофшоризації на національному та міжнародному рівнях [112].

Узагальнення основних ризиків і наслідків використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності наведено в табл.3.2.

Таблиця 3.2

Основні ризики та наслідки використання офшорних схем у ЗЕД

Вид ризику	Характер прояву	Потенційні наслідки
Податковий	Донарахування податків	Фінансові втрати
Правовий	Оспорювання угод	Втрата активів
Репутаційний	Недовіра партнерів	Обмеження доступу до ринків
Операційний	Зростання витрат	Зниження ефективності

Джерело: узагальнено автором

Використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств у сучасних умовах супроводжується значними ризиками, які дедалі частіше переважають потенційні вигоди. У контексті глобальної деофшоризації та євроінтеграційного курсу України стратегічно доцільним є поступовий перехід від офшорних моделей до прозорих та інституційно стабільних форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності, що відповідають міжнародним стандартам податкової доброчесності.

В умовах глобальної деофшоризації та посилення міжнародного податкового контролю українські підприємства дедалі частіше змушені переглядати традиційні підходи до податкової та корпоративної оптимізації зовнішньоекономічної діяльності. Замість використання офшорних схем, які супроводжуються підвищеними правовими, податковими та репутаційними ризиками, актуалізується застосування альтернативних, легітимних інструментів оптимізації, що відповідають міжнародним стандартам прозорості та доброчесності.

Одним із ключових напрямів такої оптимізації є використання договірних механізмів міжнародного податкового планування, зокрема угод про уникнення подвійного оподаткування. Коректне структурування зовнішньоекономічних контрактів з урахуванням положень відповідних міжнародних договорів дозволяє мінімізувати податкове навантаження без порушення законодавства. Особливе значення в цьому контексті мають положення щодо оподаткування дивідендів, процентів та роялті, які можуть істотно відрізнитися залежно від юрисдикції контрагента [113].

Важливою альтернативою офшорним схемам є створення холдингових структур у низькоподаткових, але прозорих юрисдикціях, які не належать до класичних офшорів. Такі юрисдикції, як Нідерланди, Люксембург, Ірландія або Естонія, поєднують помірне податкове навантаження з високим рівнем правової визначеності та розвиненою інфраструктурою для ведення міжнародного бізнесу. Використання подібних структур дозволяє

оптимізувати фінансові потоки, зберігаючи при цьому репутаційну привабливість компанії на міжнародних ринках.

Окремої уваги заслуговує оптимізація через управління нематеріальними активами. Реєстрація прав інтелектуальної власності, торговельних марок або програмного забезпечення в юрисдикціях із сприятливим режимом оподаткування доходів від інтелектуальної діяльності може забезпечувати зниження ефективної податкової ставки. Водночас такі операції потребують ретельного дотримання принципу економічної сутності та наявності реальної ділової мети, що зменшує ризики претензій з боку податкових органів [114].

Суттєвий потенціал має також використання режимів спеціальних економічних зон і податкових стимулів, передбачених законодавством окремих країн. Індустріальні парки, експортно-орієнтовані зони або інноваційні кластери пропонують пільгові умови оподаткування та спрощені митні процедури, що може бути ефективною альтернативою офшорним інструментам. Для українських підприємств це особливо актуально в контексті інтеграції до європейських виробничих ланцюгів.

Не менш важливим інструментом є підвищення внутрішньої фінансової ефективності та прозорості, що дозволяє зменшити потребу в агресивному податковому плануванні. Оптимізація витрат, удосконалення системи управлінського обліку, впровадження комплаєнс-політик і внутрішнього контролю сприяють підвищенню конкурентоспроможності підприємства без використання сумнівних схем.

Узагальнену характеристику основних альтернативних інструментів оптимізації зовнішньоекономічної діяльності подано в табл.3.3.

Таким чином, сучасна практика зовнішньоекономічної діяльності демонструє поступовий перехід від офшорних схем до комплексних, інституційно врегульованих інструментів оптимізації. Для українських підприємств застосування таких альтернатив є не лише відповіддю на виклики глобальної деофшоризації, а й важливим чинником формування стійкої та

Таблиця 3.3

Альтернативні інструменти оптимізації ЗЕД без використання
офшорів

Інструмент	Сутність	Переваги
Податкові угоди	Використання ДУПО	Законність
Холдингові структури	Прозорі юрисдикції	Репутаційна стійкість
НМА	Управління ІВ	Довгостроковий ефект
Спеціальні зони	Податкові стимули	Інвестиційна привабливість

Джерело: узагальнено автором

конкурентоспроможної моделі інтеграції у світову економіку.

3.2. Удосконалення державної політики у сфері регулювання офшорних операцій

Практика використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств сформувалася ще на початкових етапах трансформації національної економіки та була зумовлена поєднанням інституційної нестабільності, високого податкового навантаження та обмеженого доступу до фінансових ресурсів. У таких умовах офшорні механізми розглядалися як інструмент зниження витрат, захисту активів і забезпечення гнучкості міжнародних операцій.

Найбільш поширеними формами використання офшорних юрисдикцій у практиці українського бізнесу є створення афілійованих компаній для здійснення експортно-імпортних операцій, використання транзитних компаній у зовнішньоторговельних контрактах, а також концентрація фінансових потоків через офшорні рахунки. Такі схеми дозволяли оптимізувати оподаткування прибутку, мінімізувати валютні ризики та забезпечувати конфіденційність власності, однак водночас супроводжувалися зростанням податкових і правових ризиків [115].

У практичному вимірі офшорні юрисдикції найчастіше використовувалися українськими підприємствами сировинних галузей, аграрного сектору, металургії, а також у сфері зовнішньої торгівлі

енергоносіями. Це пояснюється значними обсягами експортних операцій, високою волатильністю цін та потребою у складних фінансових інструментах для управління доходами. Водночас у сфері послуг, зокрема ІТ та консалтингу, офшорні структури застосовувалися переважно для управління правами інтелектуальної власності та контрактними відносинами з іноземними замовниками.

Зміни в міжнародному регуляторному середовищі, зокрема реалізація Плану дій BEPS, суттєво вплинули на практику використання офшорів українськими компаніями. Запровадження автоматичного обміну податковою інформацією, розширення переліків контрольованих іноземних компаній та посилення вимог до трансфертного ціноутворення знизили привабливість класичних офшорних схем. У результаті багато підприємств були змушені або реструктуризувати свої міжнародні операції, або відмовитися від використання офшорних юрисдикцій на користь більш прозорих моделей [116].

Особливу роль у трансформації практики відіграє національне податкове законодавство України, яке поступово гармонізується з європейськими стандартами. Запровадження правил щодо контрольованих іноземних компаній, розширення повноважень податкових органів у сфері міжнародного обміну інформацією та підвищення відповідальності за ухилення від оподаткування обмежують можливості використання офшорних механізмів без належного економічного обґрунтування.

Разом із тим, у практиці зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств зберігаються приклади легального використання юрисдикцій з пільговим оподаткуванням, які не мають ознак класичних офшорів. У таких випадках ключовим чинником правомірності є наявність реальної господарської діяльності, персоналу, управлінських функцій та економічної сутності операцій. Саме ці аспекти стають предметом уваги під час податкових перевірок і судових спорів.

Узагальнення основних напрямів практичного використання

офшорних юрисдикцій українськими підприємствами наведено в табл.3.4.

Таблиця 3.4

Основні напрями використання офшорних юрисдикцій у ЗЕД українських підприємств

Напрямок	Мета використання	Основні ризики
Експортно-імпорتنі операції	Податкова оптимізація	Податкові спори
Фінансові потоки	Конфіденційність	Фінмоніторинг
НМА	Управління ІВ	BEPS-ризики
Транзитні компанії	Контрактна гнучкість	Репутаційні втрати

Джерело: узагальнено автором

Практика використання офшорних юрисдикцій у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств перебуває у фазі трансформації. Відбувається поступовий перехід від масового застосування класичних офшорних схем до більш обережних, правомірних та економічно обґрунтованих моделей міжнародної діяльності. Це створює підґрунтя для формування нової культури ведення зовнішньоекономічного бізнесу, орієнтованої на прозорість, довгострокову стійкість і відповідність міжнародним стандартам.

У практиці зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств сформувався відносно стійкий набір типових офшорних схем, що застосовувалися для досягнення фінансових, податкових або інституційних цілей. Економічна логіка таких схем базується на відмінностях у податкових режимах, валютному регулюванні та правових системах різних юрисдикцій, які дозволяють оптимізувати витрати та підвищувати гнучкість міжнародних операцій.

Однією з найбільш поширених схем є використання офшорної торговельної компанії-посередника у експортно-імпортних операціях. У межах цієї моделі українське підприємство продає продукцію афілійованій офшорній компанії за заниженою ціною, після чого реалізація товару кінцевому іноземному покупцю здійснюється за ринковою вартістю. Основний прибуток акумулюється в офшорній юрисдикції з пільговим

оподаткуванням, що дозволяє мінімізувати податкові зобов'язання в Україні [117]. Водночас така схема є об'єктом посиленого контролю з боку податкових органів у контексті трансфертного ціноутворення.

Іншою типовою моделлю є використання офшорних фінансових компаній для надання внутрішньогрупових позик. Українське підприємство залучає фінансування від пов'язаної офшорної структури, сплачуючи відсотки, які зменшують оподатковуваний прибуток. Економічна доцільність цієї схеми полягає у можливості регулювати структуру капіталу та отримувати фінансові ресурси в умовах обмеженого доступу до міжнародних кредитних ринків. Проте надмірне використання боргового фінансування може розглядатися як інструмент розмивання податкової бази, що підпадає під дію правил BEPS [118].

Значного поширення набула схема використання офшорних компаній для управління правами інтелектуальної власності. У цьому випадку нематеріальні активи, такі як торговельні марки, патенти або програмне забезпечення, передаються на баланс компанії, зареєстрованої в юрисдикції з пільговим оподаткуванням роялті. Українське підприємство сплачує ліцензійні платежі за використання таких активів, що зменшує його прибуток і відповідно податкове навантаження. З економічної точки зору дана схема дозволяє централізувати управління інтелектуальною власністю, однак потребує ретельного обґрунтування реальної економічної сутності операцій.

Окрему групу становлять так звані транзитні схеми, у яких офшорна компанія використовується для акумулювання валютної виручки та подальшого її перерозподілу між пов'язаними структурами. Такі моделі дозволяли обходити валютні обмеження та забезпечувати оперативне управління ліквідністю. Проте посилення фінансового моніторингу та міжнародної співпраці у сфері протидії відмиванню коштів суттєво звузило можливості застосування подібних схем без значних ризиків [119].

Узагальнюючи економічну логіку типових офшорних схем, доцільно відзначити, що їх застосування базується не лише на прагненні до зниження

податкових платежів, а й на необхідності управління ризиками, захисту активів та забезпечення стабільності міжнародних операцій. Разом із тим, у сучасних умовах ключовим фактором легітимності таких схем стає відповідність принципу «економічної сутності», що передбачає наявність реальної діяльності в юрисдикції реєстрації.

Основні типи офшорних схем та їх економічні наслідки для українських підприємств узагальнено в табл.3.5.

Таблиця 3.5

Типові офшорні схеми у ЗЕД та їх економічна оцінка

Тип схеми	Економічна мета	Потенційні наслідки
Торговельний посередник	Оптимізація прибутку	Податкові коригування
Внутрішньогрупове кредитування	Доступ до капіталу	Обмеження capitalization thin
Управління НМА	Централізація ІВ	BEPS-ризики
Транзитні фінансові потоки	Управління ліквідністю	AML-контроль

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, типові офшорні схеми, що застосовуються у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств, мають складну економічну природу та неоднозначні наслідки. У короткостроковій перспективі вони можуть забезпечувати фінансові переваги, проте у довгостроковому вимірі зростає значення правових, репутаційних і регуляторних ризиків. Це зумовлює необхідність переосмислення ролі офшорних інструментів у стратегії міжнародного розвитку українських компаній.

Використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності супроводжується комплексом ризиків, які істотно зросли в умовах глобальної податкової трансформації та посилення міжнародного фінансового контролю. Якщо раніше офшорні інструменти розглядалися як відносно безпечний елемент фінансової оптимізації, то сьогодні вони дедалі частіше стають джерелом правових, фінансових та репутаційних загроз для суб'єктів господарювання.

Ключовим ризиком є податковий ризик, пов'язаний із донарахуванням податкових зобов'язань, штрафних санкцій і пені. В Україні застосування офшорних схем підпадає під контроль у межах правил трансфертного ціноутворення, концепції контрольованих іноземних компаній (КІК) та загального антиухильного правила (GAAR). У разі доведення відсутності ділової мети або економічної сутності операцій податкові органи мають право перекваліфікувати угоди та скоригувати фінансовий результат підприємства [120].

Суттєвим є також валютний ризик, який виникає у зв'язку з порушенням вимог валютного законодавства, зокрема щодо строків розрахунків за експортно-імпортними операціями та репатріації валютної виручки. Посилення валютного контролю, особливо в умовах воєнного стану, значно обмежує можливості використання транзитних офшорних структур без належного економічного обґрунтування [121].

Окрему групу становлять правові ризики, пов'язані з міжнародним обміном податковою інформацією. Участь України у глобальних ініціативах, таких як CRS (Common Reporting Standard) та автоматичний обмін інформацією про фінансові рахунки, призводить до зменшення рівня конфіденційності офшорних юрисдикцій. Це означає, що дані про бенефіціарних власників, рух коштів та структуру власності стають доступними податковим і правоохоронним органам [122].

Використання офшорних схем також несе репутаційні ризики, які набувають особливого значення для компаній, що працюють із міжнародними партнерами, фінансовими установами та донорами. Наявність офшорних структур у корпоративній схемі може негативно впливати на інвестиційну привабливість підприємства, ускладнювати залучення фінансування та участь у міжнародних проектах. У сучасних умовах прозорість і відповідність принципам ESG стають важливішими за короткострокові податкові вигоди [123].

Не менш важливими є кримінально-правові ризики. У випадках, коли

офшорні схеми використовуються для ухилення від сплати податків у значних розмірах, легалізації доходів або фінансування заборонених операцій, можливе притягнення до кримінальної відповідальності посадових осіб. Міжнародна практика свідчить про зростання кількості транскордонних розслідувань, у яких задіяні податкові та правоохоронні органи кількох держав [124].

З урахуванням зазначеного, відповідальність за використання офшорних схем набуває багаторівневого характеру: від фінансових санкцій і адміністративних штрафів до цивільно-правових спорів та кримінального переслідування. У цьому контексті принцип «належної обачності» стає ключовим для управління офшорними ризиками, передбачаючи попередню оцінку правових наслідків та довгострокових ефектів для бізнесу.

Систематизація основних ризиків і наслідків використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності наведена в табл.3.6.

Таблиця 3.6

Основні ризики та відповідальність за використання офшорних схем

Вид ризику	Характеристика	Потенційні наслідки
Податковий	Донарахування податків	Штрафи, пеня
Валютний	Порушення строків розрахунків	Фінансові санкції
Правовий	Обмін податковою інформацією	Втрата конфіденційності
Репутаційний	Негативний імідж	Обмеження фінансування
Кримінальний	Ухилення, відмивання	Кримінальна відповідальність

Джерело: узагальнено автором

У сучасних умовах використання офшорних схем у зовнішньоекономічній діяльності дедалі більше трансформується з інструменту оптимізації у джерело системних ризиків. Це обумовлює необхідність переходу від агресивних офшорних практик до моделей міжнародного бізнесу, заснованих на прозорості, дотриманні принципів економічної сутності та відповідності міжнародним стандартам податкового й фінансового регулювання.

3.3. Перспективи використання офшорних інструментів у міжнародній економіці

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується системною трансформацією підходів до використання офшорних юрисдикцій, що зумовлено глобальними процесами деофшоризації, посиленням міжнародної податкової координації та зростанням ролі наднаціональних регуляторних інститутів. Для України ці процеси набувають особливої ваги у зв'язку з євроінтеграційним курсом, адаптацією національного законодавства до стандартів ЄС та необхідністю забезпечення фіскальної стійкості в умовах повоєнного відновлення.

Традиційні офшорні стратегії, орієнтовані на мінімізацію податкового навантаження через юрисдикції з пільговим оподаткуванням і високим рівнем фінансової анонімності, поступово втрачають свою ефективність. Реалізація Плану дій BEPS, запровадження глобального мінімального податку, автоматичний обмін податковою інформацією та вимоги до розкриття кінцевих бенефіціарних власників істотно обмежують можливості використання класичних офшорних схем [125]. У таких умовах відбувається переорієнтація міжнародного бізнесу з агресивного податкового планування на моделі, засновані на реальній економічній присутності та діловій меті.

Для України деофшоризація має подвійний вимір. З одного боку, вона сприяє детінізації економіки, зростанню податкових надходжень і підвищенню прозорості корпоративних структур. З іншого — різке або непослідовне впровадження деофшоризаційних механізмів може створювати додаткове навантаження на бізнес, знижувати конкурентоспроможність експортерів і стимулювати виведення капіталу в альтернативні, менш регульовані юрисдикції [126].

У контексті євроінтеграції трансформація офшорних стратегій українських компаній відбувається під впливом *acquis communautaire* Європейського Союзу, зокрема Директиви ATAD (Anti-Tax Avoidance

Directive), правил щодо контрольованих іноземних компаній, обмежень на використання гібридних інструментів та вимог до прозорості транснаціональних груп. Гармонізація українського податкового законодавства з цими нормами формує нову інституційну рамку, у межах якої офшорні структури можуть існувати лише за умови наявності реальної економічної діяльності [127].

У результаті відбувається зміна характеру офшорних стратегій: від використання класичних «податкових гаваней» до залучення так званих «оншорних альтернатив» — юрисдикцій із помірним оподаткуванням, розвиненою правовою системою та високим рівнем міжнародної довіри. Такі юрисдикції забезпечують не лише податкову оптимізацію, а й захист інвестицій, доступ до фінансових ринків і стабільність правового середовища. Для українських суб'єктів ЗЕД це означає необхідність перегляду корпоративних структур і переходу до більш складних, але стійких моделей міжнародної присутності [128].

Важливим чинником трансформації офшорних стратегій є також зростання ролі нефіскальних критеріїв оцінки бізнесу. Умови доступу до міжнародного фінансування, участі в програмах ЄС та співпраці з транснаціональними корпораціями дедалі більше залежать від відповідності принципам прозорості, відповідального оподаткування та ESG. У цьому контексті офшорні схеми, які не відповідають цим вимогам, перетворюються на бар'єр для інтеграції українських компаній у європейські та глобальні ланцюги створення вартості [129].

Таким чином, трансформація офшорних стратегій у контексті деофшоризації та євроінтеграції України є не тимчасовим явищем, а довгостроковим структурним процесом. Вона вимагає від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності переходу від короткострокових податкових вигод до стратегічного планування, заснованого на легальності, економічній сутності та відповідності міжнародним стандартам. Для держави ж цей процес створює можливість формування більш збалансованої моделі взаємодії з

бізнесом, що поєднує фіскальні інтереси з цілями економічного розвитку та європейської інтеграції.

У сучасних умовах посилення глобального податкового контролю та зростання регуляторних вимог офшорні ризики стають одним із ключових чинників, що впливають на стабільність і довгострокову ефективність зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Для українських підприємств ці ризики мають особливу значущість у зв'язку з імплементацією правил контрольованих іноземних компаній, приєднанням до міжнародних ініціатив з податкової прозорості та євроінтеграційними зобов'язаннями держави.

Мінімізація офшорних ризиків передбачає, насамперед, перехід від формального використання офшорних структур до моделей, що базуються на принципі економічної сутності (substance). Це означає, що зареєстровані за кордоном компанії повинні здійснювати реальну господарську діяльність, мати персонал, управлінські функції та матеріальні або нематеріальні активи, пов'язані з отриманням доходу. Відсутність таких елементів значно підвищує ризик перекваліфікації операцій податковими органами та донарахування податкових зобов'язань [130].

Важливим напрямом зниження офшорних ризиків є впровадження ефективної системи податкового та юридичного комплаєнсу. Йдеться про постійний моніторинг змін у міжнародному податковому праві, зокрема стандартів BEPS, положень директив ЄС, а також національного законодавства країн присутності бізнесу. Формування внутрішніх процедур комплаєнсу дозволяє своєчасно ідентифікувати потенційні порушення, зменшити регуляторну невизначеність і уникнути санкцій, пов'язаних із використанням непрозорих офшорних схем [131].

Окремої уваги потребує управління трансфертним ціноутворенням у межах міжнародних корпоративних груп. Саме через механізми трансфертного ціноутворення офшорні ризики найчастіше реалізуються у вигляді коригувань фінансових результатів і штрафних санкцій. Для їх

мінімізації доцільно застосовувати принцип «витягнутої руки», документувати економічне обґрунтування цін і забезпечувати відповідність між функціями, ризиками та активами кожної зі сторін угоди [132].

Значним чинником зниження офшорних ризиків є диверсифікація юрисдикцій зовнішньоекономічної діяльності. Надмірна концентрація операцій у класичних офшорних зонах підвищує як податкові, так і репутаційні ризики. Альтернативою може бути використання юрисдикцій із помірним податковим навантаженням, стабільною правовою системою та позитивною міжнародною репутацією. Такий підхід дозволяє поєднати податкову ефективність із дотриманням вимог міжнародного регулювання [133].

Не менш важливим є врахування нефінансових ризиків, зокрема репутаційних та інституційних. Участь у міжнародних проєктах, доступ до фінансування від міжнародних фінансових організацій і співпраця з європейськими партнерами дедалі частіше передбачають перевірку структури власності та податкової поведінки компанії. Використання непрозорих офшорних схем може суттєво обмежити такі можливості або призвести до відмови у співпраці [134].

Для держави мінімізація офшорних ризиків у ЗЕД потребує не лише фіскальних, а й інституційних рішень. Йдеться про формування прогнозованої податкової політики, розвиток механізмів попереднього узгодження цін (АРА), підвищення якості податкового адміністрування та забезпечення балансу між контролем і стимулюванням легальної зовнішньоекономічної діяльності. За таких умов офшорні ризики трансформуються з джерела фіскальних втрат у фактор, що сприяє підвищенню прозорості та конкурентоспроможності національної економіки.

Отже, мінімізація офшорних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності є комплексним процесом, який охоплює стратегічні, операційні та інституційні рівні управління. Її реалізація потребує узгоджених дій бізнесу та держави й орієнтації на довгострокову легальну інтеграцію України у світову

та європейську економічну систему.

Ефективне регулювання офшорної діяльності у сучасній глобальній економіці виходить за межі виключно податкової політики та набуває комплексного інституційного характеру. Для України, яка перебуває в умовах трансформації економічної системи, євроінтеграції та післявоєнного відновлення, формування чітких інституційних і політичних пріоритетів у сфері регулювання офшорних практик є критично важливим чинником забезпечення економічної безпеки та сталого розвитку.

Першочерговим інституційним пріоритетом є гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами податкової прозорості. Йдеться про імплементацію рекомендацій Плану дій BEPS, стандартів автоматичного обміну податковою інформацією (CRS), а також положень директив Європейського Союзу щодо протидії агресивному податковому плануванню. Така гармонізація сприяє зменшенню регуляторних прогалин, які традиційно використовуються офшорними юрисдикціями, та підвищує довіру міжнародних партнерів до податкової системи України [135].

Важливим політичним пріоритетом є забезпечення інституційної спроможності органів державної влади, відповідальних за контроль зовнішньоекономічної діяльності. Йдеться не лише про фіскальні органи, а й про митні служби, органи фінансового моніторингу та судову систему. Недостатній рівень координації між цими інституціями знижує ефективність навіть формально досконалих регуляторних норм і створює умови для збереження тіньових та напівофшорних схем у міжнародній торгівлі та інвестиційній діяльності [136].

Окрему увагу слід приділити розвитку аналітичних та цифрових інструментів державного контролю. Використання великих масивів даних, автоматизованих систем аналізу ризиків і міжвідомчого обміну інформацією дозволяє своєчасно виявляти підозрілі транзакції, штучне перерозподілення прибутків і схеми виведення капіталу через офшорні структури. Цифровізація регулювання зменшує корупційні ризики та підвищує прозорість взаємодії

бізнесу з державою [137].

Політика регулювання офшорної діяльності має також враховувати необхідність збереження інвестиційної привабливості країни. Надмірно жорсткі або фрагментарні обмеження можуть стимулювати відтік капіталу та скорочення зовнішньоекономічної активності. У цьому контексті ключовим завданням є досягнення балансу між фіскальними інтересами держави та потребами бізнесу у передбачуваному та стабільному регуляторному середовищі. Перехід від репресивних методів контролю до моделей партнерства та попереднього узгодження умов оподаткування сприяє легалізації міжнародних операцій і зниженню офшорних ризиків [138].

Стратегічним інституційним пріоритетом є формування довгострокової державної політики деофшоризації, інтегрованої з цілями економічного розвитку. Така політика має включати стимули для репатріації капіталу, розвиток внутрішніх фінансових ринків, удосконалення корпоративного управління та захист прав власності. За умови підвищення якості національних інститутів мотивація бізнесу до використання офшорних схем поступово зменшується [139].

У контексті європейської інтеграції особливого значення набуває адаптація української політики регулювання офшорної діяльності до підходів ЄС, де акцент робиться не лише на боротьбі з ухиленням від оподаткування, а й на забезпеченні справедливої конкуренції та сталого розвитку. Інтеграція цих підходів дозволить Україні позиціонувати себе як надійного та прозорого партнера у міжнародних економічних відносинах.

Таким чином, інституційні та політичні пріоритети регулювання офшорної діяльності мають базуватися на комплексному підході, що поєднує міжнародну гармонізацію, інституційне посилення, цифровізацію та стратегічну орієнтацію на розвиток. Реалізація таких пріоритетів створює умови для поступового зменшення негативних наслідків офшоризації та трансформації зовнішньоекономічної діяльності у більш прозору й конкурентоспроможну систему.

3.4. Практичні рекомендації щодо використання та регулювання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності

3.4.1. Рекомендації для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності

В умовах посилення глобального податкового регулювання, зростання вимог до прозорості міжнародних фінансових потоків та імплементації міжнародних стандартів боротьби з ухиленням від оподаткування суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності стикаються з необхідністю перегляду традиційних підходів до використання офшорних юрисдикцій. Для українських підприємств, які здійснюють або планують здійснювати зовнішньоекономічні операції, особливо актуальним є формування такої моделі міжнародної діяльності, яка поєднує економічну ефективність із дотриманням вимог національного та міжнародного законодавства.

Першочерговою рекомендацією для суб'єктів ЗЕД є проведення комплексного аудиту існуючих корпоративних і договірних структур, пов'язаних із використанням іноземних та офшорних компаній. Такий аудит має охоплювати аналіз функцій, ризиків і активів кожного елемента структури з метою виявлення потенційних податкових і правових ризиків. Особливу увагу доцільно приділяти відповідності діяльності іноземних компаній принципу економічної сутності, який передбачає реальну присутність, управлінські функції та участь у створенні доданої вартості. Формальне використання офшорних компаній без реального економічного наповнення суттєво підвищує ризик перекваліфікації операцій і застосування санкцій з боку податкових органів.

У цьому контексті суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності доцільно переходити від класичних офшорних схем до більш прозорих моделей міжнародної присутності, зокрема шляхом використання юрисдикцій із помірним податковим навантаженням, стабільною правовою системою та позитивною міжнародною репутацією. Такий підхід дозволяє знизити не лише

податкові, а й репутаційні ризики, що набувають дедалі більшого значення в умовах розширення міжнародного співробітництва та доступу до фінансування з боку міжнародних фінансових організацій.

Важливою рекомендацією є впровадження системи податкового та юридичного комплаєнсу як складової корпоративного управління. Така система має передбачати регулярний моніторинг змін у податковому законодавстві України, міжнародних угодах про уникнення подвійного оподаткування, а також нормативних актах країн, у яких здійснюється діяльність. Комплаєнс-підхід дозволяє не лише мінімізувати ризики порушень, а й забезпечити прогнозованість податкових зобов'язань, що є важливим чинником фінансової стабільності підприємства.

Окремої уваги потребує управління трансфертним ціноутворенням, яке є одним із ключових інструментів регулювання внутрішньогрупових операцій у міжнародних компаніях. Суб'єктам ЗЕД рекомендується забезпечити повну відповідність умов контрольованих операцій принципу «витягнутої руки», що передбачає ринковий характер цін та умов договорів. Підготовка належної документації з трансфертного ціноутворення має розглядатися не як формальний обов'язок, а як елемент стратегічного управління ризиками. Це дозволяє зменшити ймовірність податкових спорів, фінансових санкцій і негативних наслідків для ділової репутації.

Не менш важливою є рекомендація щодо диверсифікації зовнішньоекономічних операцій і контрагентів. Надмірна концентрація діяльності в одній або декількох офшорних юрисдикціях підвищує вразливість бізнесу до змін у міжнародному регулюванні та політичних ризиків. Диверсифікація дозволяє знизити залежність від окремих ринків і правових режимів, підвищуючи адаптивність підприємства до зовнішніх шоків.

У сучасних умовах доцільно також враховувати нефінансові аспекти використання офшорних структур, зокрема репутаційні ризики. Все більше міжнародних партнерів, інвесторів і фінансових установ оцінюють компанії з точки зору прозорості структури власності та податкової поведінки.

Використання непрозорих офшорних схем може обмежити доступ до міжнародних ринків капіталу, грантових програм і стратегічних партнерств. У зв'язку з цим підприємствам рекомендується формувати відкриту та зрозумілу інформаційну політику щодо своєї міжнародної діяльності.

Суттєвим елементом мінімізації офшорних ризиків є залучення кваліфікованих фахівців у сфері міжнародного оподаткування, права та фінансів. Використання експертної підтримки на етапі планування зовнішньоекономічних операцій дозволяє уникнути помилок, які можуть мати значні фінансові та правові наслідки. Водночас підприємствам доцільно інвестувати у підвищення кваліфікації власного персоналу, що сприятиме формуванню внутрішньої експертизи у сфері управління міжнародними ризиками.

З урахуванням євроінтеграційного курсу України суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності рекомендується орієнтуватися на довгострокову легалізацію та інституційну інтеграцію своєї діяльності у європейський економічний простір. Це передбачає адаптацію корпоративних практик до стандартів ЄС, зокрема у сфері корпоративного управління, фінансової звітності та податкової прозорості. Такий підхід не лише зменшує офшорні ризики, а й створює передумови для підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на міжнародних ринках.

Отже, реалізація запропонованих рекомендацій дозволить суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності перейти від короткострокових схем податкової оптимізації до стратегічно орієнтованих моделей міжнародної діяльності. Це сприятиме зниженню офшорних ризиків, підвищенню прозорості бізнесу та забезпеченню його сталого розвитку в умовах трансформації глобальної економічної системи.

3.4.2. Рекомендації для органів державної влади та регуляторних інституцій

В умовах глобалізації економічних процесів, посилення міжнародної

координації у сфері податкової політики та реалізації євроінтеграційного курсу України особливого значення набуває роль органів державної влади та регуляторних інституцій у формуванні ефективної системи регулювання офшорної діяльності у зовнішньоекономічній сфері. Від якості та узгодженості державної політики у цій сфері залежить не лише рівень фіскальних надходжень, а й інвестиційна привабливість країни, стабільність фінансової системи та довіра міжнародних партнерів.

Першочерговою рекомендацією для органів державної влади є забезпечення подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами протидії ухиленню від оподаткування. Йдеться, зокрема, про повну та послідовну імплементацію рекомендацій Організації економічного співробітництва та розвитку в межах Плану дій BEPS, стандартів автоматичного обміну податковою інформацією, а також директив Європейського Союзу щодо запобігання агресивному податковому плануванню. Така гармонізація має здійснюватися не формально, а з урахуванням інституційної спроможності національної економіки та потреб бізнесу.

Важливим напрямом є забезпечення стабільності та передбачуваності податкової політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Часті та несистемні зміни податкових правил, особливо щодо операцій з нерезидентами, підвищують регуляторну невизначеність і стимулюють використання непрозорих схем. У цьому контексті доцільно формувати середньо- та довгострокові податкові стратегії, які чітко визначають підходи держави до регулювання офшорних операцій і дозволяють бізнесу планувати свою діяльність у прогнозованому правовому середовищі.

Окремої уваги потребує посилення інституційної спроможності органів, що здійснюють контроль за зовнішньоекономічною діяльністю. Йдеться не лише про податкові органи, а й про митні служби, органи фінансового моніторингу, антикорупційні інституції та судову систему. Недостатня координація між цими органами знижує ефективність контролю

та створює умови для збереження офшорних і напівофшорних схем. У цьому зв'язку доцільним є запровадження міжвідомчих механізмів обміну інформацією та спільного аналізу ризиків у сфері ЗЕД.

Суттєвим напрямом удосконалення регулювання є розвиток цифрових інструментів податкового та фінансового моніторингу. Використання автоматизованих систем аналізу великих масивів даних, електронних реєстрів бенефіціарних власників та ризик-орієнтованих моделей контролю дозволяє підвищити ефективність виявлення непрозорих офшорних операцій і зменшити адміністративний тиск на сумлінних платників податків. Цифровізація регуляторних процесів також сприяє зниженню корупційних ризиків і підвищенню прозорості діяльності державних органів.

Для зменшення конфліктності у відносинах між державою та бізнесом доцільно розвивати інструменти превентивного регулювання, зокрема механізми попереднього узгодження ціноутворення та податкових зобов'язань. Такі інструменти, широко застосовувані у країнах Європейського Союзу, дозволяють мінімізувати податкові спори, підвищити рівень добровільного дотримання податкового законодавства та сприяти легалізації зовнішньоекономічної діяльності.

Важливим аспектом державної політики у сфері офшорного регулювання є врахування інвестиційного виміру. Надмірно жорсткі або фрагментарні обмеження можуть призвести до скорочення притоку іноземних інвестицій та відтоку капіталу. У зв'язку з цим державі доцільно поєднувати контрольні заходи з формуванням сприятливого інституційного середовища для ведення бізнесу, зокрема через захист прав власності, розвиток судової системи та забезпечення рівних умов конкуренції.

У контексті післявоєнного відновлення України особливої актуальності набуває інтеграція політики регулювання офшорної діяльності у ширшу стратегію економічного розвитку та європейської інтеграції. Деофшоризація має розглядатися не як самоціль, а як інструмент підвищення прозорості, мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів і зміцнення довіри

міжнародних партнерів. Це передбачає узгодження податкової політики з цілями відновлення промисловості, розвитку інновацій та залучення довгострокових інвестицій.

Таким чином, реалізація запропонованих рекомендацій для органів державної влади та регуляторних інституцій дозволить сформувати комплексну та збалансовану систему регулювання офшорної діяльності у зовнішньоекономічній сфері. Така система має поєднувати міжнародну гармонізацію, інституційне посилення, цифровізацію та стратегічну орієнтацію на економічний розвиток, що в підсумку сприятиме зниженню офшорних ризиків і підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

3.4.3. Рекомендації щодо формування державної стратегії деофшоризації

Формування ефективної державної стратегії деофшоризації є одним із ключових завдань економічної політики в умовах глобалізації фінансових потоків, посилення міжнародного податкового співробітництва та відновлення економіки України. Деофшоризація має розглядатися не лише як інструмент фіскального контролю, а як комплексна стратегія, спрямована на підвищення прозорості економіки, зміцнення фінансової безпеки держави та створення сприятливих умов для сталого розвитку зовнішньоекономічної діяльності.

Першочерговим елементом державної стратегії деофшоризації має стати чітке концептуальне визначення її цілей і пріоритетів. Стратегія повинна орієнтуватися не на механічне обмеження використання офшорних юрисдикцій, а на мінімізацію негативних наслідків агресивного податкового планування та виведення капіталу. У цьому контексті доцільно розмежовувати легітимні інструменти міжнародного податкового планування та схеми, що мають ознаки ухилення від оподаткування або фінансових зловживань.

Важливим напрямом формування стратегії є створення узгодженої

нормативно-правової бази, яка забезпечує прозорість зовнішньоекономічних операцій та відповідність міжнародним стандартам. Державна стратегія деофшоризації має передбачати систематизацію податкового, валютного, корпоративного та антимонопольного законодавства, усунення внутрішніх суперечностей і прогалин, які створюють можливості для використання офшорних схем. Особлива увага повинна приділятися регулюванню трансфертного ціноутворення, контролю за контрольованими іноземними компаніями та розкриттю інформації про кінцевих бенефіціарних власників.

Одним із ключових елементів ефективної стратегії деофшоризації є інституційне забезпечення її реалізації. Доцільним є визначення відповідального центрального органу виконавчої влади або міжвідомчого координаційного механізму, який здійснюватиме стратегічне управління процесами деофшоризації. Такий орган має забезпечувати координацію дій податкових, митних, фінансових і правоохоронних інституцій, а також взаємодію з міжнародними партнерами.

Необхідною складовою стратегії деофшоризації є впровадження ризик-орієнтованого підходу до державного контролю. Це передбачає концентрацію ресурсів на виявленні найбільш ризикових схем виведення капіталу та мінімізації податкових зобов'язань, водночас зменшуючи регуляторний тиск на добросовісних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності контролю та зростанню рівня добровільного дотримання законодавства.

Важливе місце у формуванні державної стратегії деофшоризації посідає розвиток міжнародного співробітництва. Участь України в міжнародних ініціативах з обміну податковою інформацією, спільних аудитах та узгоджених заходах протидії ухиленню від оподаткування є необхідною умовою зниження офшорних ризиків. Стратегія має передбачати активну інтеграцію України у глобальні податкові мережі та посилення співпраці з юрисдикціями, які раніше використовувалися як офшорні центри.

Окремої уваги потребує поєднання деофшоризаційних заходів із

політикою стимулювання інвестицій та економічного розвитку. Надмірно репресивний характер деофшоризації може негативно вплинути на діловий клімат і спричинити відтік капіталу. У зв'язку з цим державна стратегія має включати інструменти податкового стимулювання реінвестування прибутку, розвитку інноваційної діяльності та локалізації бізнесу в національній юрисдикції. Це дозволить трансформувати деофшоризацію з карального механізму на інструмент економічної мотивації.

Важливим аспектом стратегії деофшоризації є її комунікаційний компонент. Держава повинна забезпечити прозоре інформування бізнесу та суспільства щодо цілей, механізмів і очікуваних результатів деофшоризації. Наявність чіткої та послідовної комунікації сприяє зниженню рівня недовіри, формуванню партнерських відносин між державою та бізнесом і підвищенню легітимності регуляторних рішень.

У контексті післявоєнного відновлення України стратегія деофшоризації має бути інтегрована у загальнодержавні програми економічної реконструкції та європейської інтеграції. Залучення міжнародної фінансової допомоги, реалізація масштабних інфраструктурних проєктів і відновлення промислового потенціалу потребують високого рівня фінансової прозорості та довіри з боку міжнародних партнерів. Деофшоризація у цьому контексті виступає важливим чинником забезпечення фінансової стійкості та ефективного використання ресурсів.

Отже, формування державної стратегії деофшоризації має базуватися на системному, збалансованому та довгостроковому підході. Поєднання нормативної гармонізації, інституційного посилення, ризик-орієнтованого контролю, міжнародного співробітництва та інвестиційної мотивації дозволить перетворити деофшоризацію на ефективний інструмент економічної модернізації та інтеграції України у світовий економічний простір.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі магістерської роботи досліджено практичні аспекти використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності, а також визначено ключові напрями мінімізації пов'язаних із ними ризиків і вдосконалення державного регулювання в сучасних умовах. Отримані результати дозволяють сформулювати цілісне уявлення про трансформацію офшорних практик під впливом глобалізаційних процесів, посилення міжнародного податкового контролю та євроінтеграційних зобов'язань України.

У ході аналізу встановлено, що офшорні зони в сучасній практиці ЗЕД поступово втрачають роль універсального інструменту податкової оптимізації та дедалі частіше розглядаються крізь призму підвищених фіскальних, правових і репутаційних ризиків. Використання класичних офшорних схем без реальної економічної присутності стає економічно та юридично вразливим у зв'язку з імплементацією стандартів BEPS, правил контрольованих іноземних компаній і механізмів автоматичного обміну податковою інформацією.

Дослідження офшорних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності українських підприємств засвідчило, що вони мають комплексний характер і охоплюють податкові, фінансові, правові та репутаційні аспекти. Особливої актуальності набувають ризики перекваліфікації операцій, донарахування податкових зобов'язань, обмеження доступу до міжнародного фінансування та втрати довіри з боку іноземних партнерів. У цьому контексті використання офшорних структур без належного економічного обґрунтування може негативно впливати на довгострокову конкурентоспроможність суб'єктів ЗЕД.

У розділі обґрунтовано, що мінімізація офшорних ризиків потребує переходу до моделей зовнішньоекономічної діяльності, заснованих на принципі економічної сутності, податкового та юридичного комплаєнсу, прозорого трансфертного ціноутворення та диверсифікації юрисдикцій. Такий підхід дозволяє поєднати податкову ефективність із дотриманням

міжнародних стандартів і зменшити регуляторну невизначеність для бізнесу.

Окрему увагу приділено інституційним і політичним пріоритетам регулювання офшорної діяльності. Доведено, що ефективна деофшоризація можлива лише за умови гармонізації національного законодавства з міжнародними нормами, посилення інституційної спроможності органів державної влади, розвитку цифрових інструментів контролю та забезпечення балансу між фіскальними інтересами держави й інвестиційною привабливістю країни. У цьому контексті деофшоризація має розглядатися не як репресивний механізм, а як елемент довгострокової стратегії економічного розвитку.

Таким чином, результати третього розділу підтверджують, що в умовах сучасної міжнародної економіки офшорні зони перестають бути нейтральним інструментом оптимізації зовнішньоекономічної діяльності та трансформуються у фактор підвищеного ризику. Для України пріоритетним є формування прозорої, інституційно спроможної моделі регулювання ЗЕД, яка мінімізує негативні наслідки офшоризації та сприяє інтеграції національної економіки у європейський і світовий економічний простір.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження з теми «Офшорні зони в теорії і практиці здійснення зовнішньоекономічної діяльності» було комплексно проаналізовано сутність офшорних юрисдикцій, особливості їх функціонування в системі міжнародних економічних відносин, а також сучасні тенденції використання офшорних механізмів суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Досягнута мета дослідження та розв'язано поставлені завдання, що дозволяє сформулювати такі узагальнені висновки.

У ході дослідження встановлено, що офшорні зони є об'єктивним елементом глобальної фінансово-економічної системи, сформованим унаслідок нерівномірності податкових режимів, відмінностей у регуляторному середовищі та прагнення суб'єктів господарювання до оптимізації витрат і мінімізації ризиків. У теоретичному аспекті офшорні юрисдикції не можуть розглядатися виключно як негативне явище, оскільки вони виконують також функції залучення інвестицій, концентрації капіталу та спрощення міжнародних фінансових операцій.

Доведено, що практичне використання офшорних зон у зовнішньоекономічній діяльності має подвійний характер. З одного боку, офшорні механізми застосовуються як інструмент легального міжнародного податкового планування, корпоративного структурування та управління ризиками. З іншого боку, вони можуть використовуватися для агресивної мінімізації податкових зобов'язань, виведення капіталу, приховування бенефіціарної власності та ухилення від державного контролю, що створює загрози фінансовій безпеці держави.

Аналіз міжнародного досвіду засвідчив, що у відповідь на негативні наслідки офшоризації світове співтовариство сформувало систему інструментів протидії зловживанням, зокрема через впровадження стандартів прозорості, автоматичного обміну податковою інформацією, правил контрольованих іноземних компаній та регулювання трансфертного

ціноутворення. Ці підходи поступово трансформують роль офшорних зон у глобальній економіці та змінюють поведінку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

У роботі обґрунтовано, що для України проблема офшоризації має особливу актуальність у зв'язку з відкритістю економіки, значною часткою зовнішньоекономічних операцій, обмеженими фінансовими ресурсами та необхідністю післявоєнного відновлення. Виявлено, що використання офшорних схем українськими суб'єктами господарювання часто зумовлене не лише прагненням до податкової оптимізації, а й інституційними недоліками національної економіки, зокрема нестабільністю законодавства, низьким рівнем довіри до державних інститутів і високими регуляторними ризиками.

Практична частина дослідження дозволила систематизувати основні напрями використання офшорних механізмів у зовнішньоекономічній діяльності, визначити ключові ризики та наслідки для держави і бізнесу, а також окреслити можливості їх мінімізації. Обґрунтовано доцільність застосування ризик-орієнтованого та збалансованого підходу до регулювання офшорних операцій, який поєднує контрольні заходи з економічними стимулами.

У результаті дослідження сформульовано практичні рекомендації для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, органів державної влади та регуляторних інституцій, а також запропоновано підходи до формування державної стратегії деофшоризації. Запропоновані рекомендації спрямовані на підвищення прозорості зовнішньоекономічних операцій, зменшення офшорних ризиків, удосконалення державного регулювання та створення умов для легальної і конкурентоспроможної інтеграції України у світову економіку.

Загалом результати дослідження підтверджують, що ефективне регулювання офшорних зон та пов'язаних із ними механізмів можливе лише за умови поєднання міжнародних стандартів, національних інтересів і потреб бізнесу. Запропоновані в роботі теоретичні узагальнення та практичні

рекомендації можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, освітньому процесі, а також у діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та органів державної влади при формуванні політики деофшоризації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Palan R. The Offshore World: Sovereign Markets, Virtual Places, and Nomad Millionaires. Ithaca : Cornell University Press, 2003. 272 p.
2. Coase R. The Nature of the Firm. *Economica*. 1937. Vol. 4, No. 16. P. 386–405.
3. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 152 p.
4. Dunning J. Multinational Enterprises and the Global Economy. 2nd ed. Cheltenham : Edward Elgar, 2008. 920 p.
5. Zucman G. The Hidden Wealth of Nations: The Scourge of Tax Havens. Chicago : University of Chicago Press, 2015. 240 p.
6. OECD. Harmful Tax Practices – 1998 Report. Paris : OECD Publishing, 1998. 80 p.
7. Kindleberger C. Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises. 5th ed. New York : Wiley, 2005. 355 p.
8. Cassis Y. Capitals of Capital: A History of International Financial Centres, 1780–2005. Cambridge : Cambridge University Press, 2006. 408 p.
9. Hampton M., Abbott J. Offshore Finance Centres and Tax Havens: The Rise of Global Capital. London : Macmillan, 1999. 256 p.
10. Palan R., Murphy R., Chavagneux C. Tax Havens: How Globalization Really Works. Ithaca : Cornell University Press, 2010. 288 p.
11. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Paris : FATF, 2012.
12. Sharman J. C. The Despot's Guide to Wealth Management. Ithaca : Cornell University Press, 2017. 312 p.
13. Eden L. Tax Havens and Transfer Pricing. *International Tax and Public Finance*. 2012. Vol. 19. P. 1–31.
14. Hines J. R. Treasure Islands. *Journal of Economic Perspectives*. 2010. Vol. 24, No. 4. P. 103–126.

- 15.Desai M., Foley C., Hines J. The Demand for Tax Haven Operations. *Journal of Public Economics*. 2006. Vol. 90. P. 513–531.
- 16.European Commission. EU List of Non-cooperative Jurisdictions for Tax Purposes. Brussels, 2020.
- 17.UNCTAD. World Investment Report. Geneva : United Nations, 2022.
- 18.Rosen H. Public Finance. New York : McGraw-Hill, 2019.
- 19.Zucman G. The Hidden Wealth of Nations. Chicago : University of Chicago Press, 2015.
- 20.Evers L., Miller H. International Corporate Taxation and the Location of Intellectual Property. *Oxford Review of Economic Policy*. 2014. Vol. 30. P. 125–146.
- 21.Cobham A., Janský P. Global Distribution of Revenue Loss from Tax Avoidance. *Journal of International Development*. 2018. Vol. 30. P. 206–232.
- 22.OECD. Base Erosion and Profit Shifting Project. Paris : OECD Publishing, 2015.
- 23.Keen M., Konrad K. The Theory of International Tax Competition and Coordination. *Handbook of Public Economics*. 2013. Vol. 5. P. 257–328.
- 24.Крисоватий А. І. Міжнародне оподаткування. Тернопіль : Економічна думка, 2020.
- 25.Palan R. Tax Havens: How Globalization Really Works. Ithaca : Cornell University Press, 2010.
- 26.FATF. International Standards on Combating Money Laundering. Paris : FATF, 2020.
- 27.OECD. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises. Paris : OECD Publishing, 2022.
- 28.Sharman J. The Despot's Guide to Wealth Management. Ithaca : Cornell University Press, 2017.
- 29.BIS. Correspondent Banking and De-risking. Basel : Bank for International Settlements, 2018.
- 30.European Commission. Criteria for Listing Tax Jurisdictions. Brussels, 2021.

- 31.Податковий кодекс України : чинна редакція. Київ, 2024.
- 32.Zucman G. The Hidden Wealth of Nations. Chicago : University of Chicago Press, 2015.
- 33.Cassard M. The Role of Offshore Centers in International Financial Intermediation. IMF Working Paper, 2017.
- 34.Palan R., Murphy R., Chavagneux C. Tax Havens: How Globalization Really Works. Ithaca : Cornell University Press, 2013.
- 35.UNCTAD. World Investment Report. Geneva : United Nations, 2022.
- 36.BIS. Global Liquidity: Concept, Measurement and Policy Implications. Basel : BIS, 2019.
- 37.North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
- 38.OECD. BEPS Action Plan: Final Reports. Paris : OECD Publishing, 2021.
- 39.Tanzi V. International Taxation and Globalization. Journal of Economic Perspectives. 2018.
- 40.Cobham A., Janský P. Global Distribution of Revenue Loss from Tax Avoidance. WIDER Working Paper, 2019.
- 41.FATF. International Standards on Combating Money Laundering. Paris, 2022.
- 42.OECD. Addressing Base Erosion and Profit Shifting. Paris : OECD Publishing, 2020.
- 43.OECD. Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information. Paris, 2021.
- 44.European Commission. Fair Taxation and Transparency Report. Brussels, 2022.
- 45.PwC. Managing Tax and Regulatory Risks in Offshore Structures. Global Tax Review, 2023.
- 46.Zucman G. The Hidden Wealth of Nations. Chicago : University of Chicago Press, 2019.
- 47.OECD. Harmful Tax Practices – 2021 Progress Report. Paris, 2021.

48. UNCTAD. World Investment Report. Geneva, 2022.
49. BIS. Central Bank Digital Currencies: Opportunities and Risks. Basel, 2021.
50. Deloitte. Offshore Structures in Global Trade. International Tax Review, 2023.
51. European Commission. EU List of Non-cooperative Jurisdictions. Brussels, 2022.
52. IMF. Offshore Financial Centers: The Assessment Program. Washington, 2020.
53. Кучеренко С. В. Офшоризація економіки України: проблеми та перспективи. Економіка України. 2021.
54. Zucman G. The Hidden Wealth of Nations. Chicago : University of Chicago Press, 2019.
55. OECD. Harmful Tax Practices – 2021 Progress Report. Paris, 2021.
56. UNCTAD. World Investment Report. Geneva, 2022.
57. BIS. Central Bank Digital Currencies: Opportunities and Risks. Basel, 2021.
58. Deloitte. Offshore Structures in Global Trade. International Tax Review, 2023.
59. European Commission. EU List of Non-cooperative Jurisdictions. Brussels, 2022.
60. IMF. Offshore Financial Centers: The Assessment Program. Washington, 2020.
61. Кучеренко С. В. Офшоризація економіки України: проблеми та перспективи. Економіка України. 2021.
62. Dunning J. H. Multinational Enterprises and the Global Economy. London : Routledge, 2018.
63. Eden L. Transfer Pricing and the Multinational Enterprise. Toronto : University of Toronto Press, 2019.
64. OECD. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. Paris, 2022.
65. Griffith R., Miller H. Intellectual Property and Corporate Tax Planning.

- Economic Journal. 2021.
- 66.UNCTAD. World Investment Report: International Production Beyond the Pandemic. Geneva, 2021.
 - 67.PwC. Global Tax Transparency and Offshore Structures. International Tax News, 2023.
 - 68.Krugman P., Obstfeld M., Melitz M. International Economics: Theory and Policy. Pearson, 2021.
 - 69.Eden L., Smith L. Offshore Trade and Transfer Pricing. Journal of World Trade. 2020.
 - 70.WTO. World Trade Report: Trade in Services. Geneva, 2022.
 - 71.Stopford M. Maritime Economics. London : Routledge, 2019.
 - 72.UNCTAD. Handbook of Statistics. Geneva, 2021.
 - 73.OECD. Controlled Foreign Company Rules. Paris, 2020.
 - 74.Ernst & Young. Global Trade Structuring and Offshore Jurisdictions. Tax Alert, 2023.
 - 75.Desai M., Foley C., Hines J. The Demand for Tax Haven Operations. Journal of Public Economics. 2019.
 - 76.UNCTAD. World Investment Report. Geneva, 2023.
 - 77.Yescombe E. Principles of Project Finance. London : Academic Press, 2021.
 - 78.IMF. Global Financial Stability Report. Washington, 2022.
 - 79.Zucman G. Taxing Multinational Corporations. Journal of Economic Perspectives. 2020.
 - 80.OECD. Beneficial Ownership Transparency. Paris, 2021.
 - 81.Національний банк України. Прямі іноземні інвестиції в економіку України. Київ, 2023.
 - 82.Державна служба статистики України. Прямі іноземні інвестиції в Україні. Київ, 2023.
 - 83.Gorodnichenko Y., Roland G. Institutions and the Ukrainian Economy. Economic Policy. 2020.
 - 84.OECD. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises. Paris,

- 2022.
85. World Bank. *Financial Sector Development in Ukraine*. Washington, 2021.
 86. Міністерство фінансів України. Звіт про втрати бюджету від офшорних схем. Київ, 2022.
 87. OECD. *BEPS Action Plan: Final Reports*. Paris, 2021.
 88. Zucman G. *The Hidden Wealth of Nations*. Chicago: University of Chicago Press, 2015.
 89. OECD. *Corporate Tax Statistics*. Paris, 2022.
 90. World Bank. *Capital Flight and Economic Recovery*. Washington, 2021.
 91. Tanzi V. *Taxation and the Shadow Economy*. IMF, 2019.
 92. FATF. *Money Laundering and Offshore Jurisdictions*. Paris, 2022.
 93. Desai M., Foley C. *Offshore Finance and Global Business*. Journal of Finance, 2020.
 94. Avi-Yonah R. *International Tax as International Law*. Cambridge: CUP, 2018.
 95. OECD. *BEPS Action Plan*. Paris, 2013.
 96. OECD. *Aligning Transfer Pricing Outcomes with Value Creation*. Paris, 2020.
 97. OECD. *Common Reporting Standard Handbook*. Paris, 2022.
 98. European Commission. *EU List of Non-Cooperative Jurisdictions*. Brussels, 2023.
 99. FATF. *International Standards on Combating Money Laundering*. Paris, 2021.
 100. Крисоватий А. І. Міжнародне податкове право. Київ: КНЕУ, 2019.
 101. Міністерство фінансів України. Імплементація плану BEPS в Україні. Київ, 2021.
 102. OECD. *Controlled Foreign Company Rules*. Paris, 2015.
 103. Державна податкова служба України. Трансфертне ціноутворення: методичні рекомендації. Київ, 2022.
 104. OECD. *Automatic Exchange of Information Implementation Report*.

- Paris, 2023.
105. FATF. *Beneficial Ownership Transparency*. Paris, 2022.
 106. Шевченко О. О. Деофшоризація економіки: міжнародний досвід та українські реалії. Київ: НІСД, 2020.
 107. OECD. *Transfer Pricing Outcomes with Value Creation*. Paris, 2018.
 108. IMF. *Corporate Taxation in a Globalized Economy*. Washington, 2019.
 109. World Bank. *Investment Climate Reforms and Tax Transparency*. Washington, 2021.
 110. Кравчук В. М. Корпоративні структури у міжнародному бізнесі. Львів: ЛНУ, 2022.
 111. European Commission. *Tax Good Governance and Business Environment*. Brussels, 2023.
 112. Крисоватий А. І. Податкові стратегії міжнародного бізнесу. Київ: КНЕУ, 2020.
 113. OECD. *Addressing Tax Challenges of the Digitalised Economy*. Paris, 2021.
 114. OECD. *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises*. Paris, 2022.
 115. World Bank. *Illicit Financial Flows and Development*. Washington, 2020.
 116. OECD. *Model Tax Convention on Income and on Capital*. Paris, 2021.
 117. European Commission. *Taxation of Intellectual Property in the EU*. Brussels, 2020.
 118. Zucman G. *The Hidden Wealth of Nations*. University of Chicago Press, 2015.
 119. OECD. *Addressing the Tax Challenges of the Digital Economy*. Paris, 2022.
 120. Eden L. *Transfer Pricing and Corporate Taxation*. University of Toronto Press, 2019.
 121. OECD. *Limiting Base Erosion Involving Interest Deductions and Other*

- Financial Payments*. Paris, 2020.
122. FATF. *International Standards on Combating Money Laundering*. Paris, 2021.
 123. OECD. *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*. Paris, 2019.
 124. Національний банк України. Валютне регулювання в Україні: аналітичний огляд. Київ, 2022.
 125. OECD. *Standard for Automatic Exchange of Financial Account Information*. Paris, 2021.
 126. Eccles R., Klimenko S. *The Investor Revolution*. Harvard Business Review, 2019.
 127. FATF. *Risk-Based Approach for AML/CFT*. Paris, 2022.
 128. OECD. *Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*. Paris, 2021.
 129. Keen M., Konrad K. *The Theory of International Tax Competition*. Journal of Public Economics, 2019.
 130. European Commission. *Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD)*. Brussels, 2020.
 131. Zucman G. *The Hidden Wealth of Nations*. University of Chicago Press, 2015.
 132. European Investment Bank. *Tax Transparency and ESG Standards*. Luxembourg, 2022.
 133. OECD. *Substance Requirements in No or Only Nominal Tax Jurisdictions*. Paris, 2018.
 134. Avi-Yonah R. *International Tax as International Law*. Cambridge University Press, 2007.
 135. OECD. *Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations*. Paris, 2022.
 136. Cobham A., Janský P. *Global Distribution of Revenue Loss from Corporate Tax Avoidance*. Journal of International Development, 2018.
 137. World Bank. *Corporate Transparency and Beneficial Ownership*.

- Washington, DC, 2020.
138. OECD. *Base Erosion and Profit Shifting Project: Final Reports*. Paris, 2015.
 139. IMF. *Strengthening Domestic Resource Mobilization*. Washington, DC, 2019.
 140. World Bank. *Digitalization and Tax Administration*. Washington, DC, 2021.
 141. Devereux M., Vella J. *Are We Heading Towards a Corporate Tax System Fit for the 21st Century?* Fiscal Studies, 2018.
 142. Zucman G. *The Hidden Wealth of Nations*. University of Chicago Press, 2015.